Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕЙ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») ОРГАН ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОГО ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОЙ АССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ШИНАРА, 23 декабрь, 1975 шу. ● № 153 (5224). ● Мах 2 кеп.

1976 ШЕРА НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ХАЛКЪА БОАХАМ ДЕГІАБОАЛАБАРА ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ПЛАНАХ ДОЛА

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АВТОНОМНИ СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА

З А К О Н

Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совето **соцам бу:**

Статья 1. Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета планово-бюджетнии отраслевии комиссеша тоадаьраш чоте а эцаш могайойла Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совето хьачуенна 1976 шера Нохч-ГІалгІай АССР халкъа боахам дегІабоалабара Паччахьалкхен план.

Статья 2. 1976 шера Нохч-ГІалгІай АССР халкъа боахам дегІабоалабара Паччахьалкхен плана укх лохехьара керттера хьокхамаш чІоагІдолда:

	(1975 шерага диллача тІаккхетар процентех)
Промышленносто йокха продукци	0,7
цу дакъе:	
Моттигерча промышленноста министерство	—1,7
Кхачан промышленноста министерство	2,3
«Чечингушстройматериалы» объединени	2,8
Паччахьалкхен кооперативни торговле розничин товарооборот	3,4
Бахача наха деш дола бытови гІулакхаш	6,8
цу дакъе:	
юрташка	10,0
Паччахьалкхен бюджета тІа йолча деша даха ха йоацача берий учрежденешкара бераш	8,0
Больницашкара менгеш	3,0
Финансироване ерригача источникий чотах 1976 шера наха чубаха цІенош хьалле	63,2 эзар кв. м.

Статья 3. Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета тІадуллалда 1976 шера Нохч-ГІалгІай АССР халкъа боахам дегІабоалабара Паччахьалкхен планах Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета планово-бюджетнии отраслевии комиссей заключенешка йоалаяь предложенеши замечанеши, хІаьта иштта Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета сессе депутаташа енна предложенеши замечанеши къоастаелга а царех йоагІаш йола решенеш тІаэцилга а.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель **Х. БОКОВ.**

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь **Н. ПРАВЕНЬКИЙ.**

гор. Грозный, 1975 шу 17 декабрь.

1976 ШЕРАРЧА НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АВТОНОМНИ СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА ПАЧЧАХЬАЛКХЕН БЮДЖЕТАХ ДОЛА

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АВТОНОМНИ СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА

З А К О Н

Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совето **соцам бу:**

Статья 1. Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совето хьачуенна 1976 шерара Нохч-ГІалгІай АССР Паччахьалкхен бюджет чІоагІйойла доходаши расходаши 136466,9 эзар сом долаш.

Статья 2. 1976 шерарча Нохч-ГІалгІай АССР Паччахьалкхен бюджете паччахьалкхейн кооперативни предприятешкарен организацешкарен йоагІа доходаш — оборотах йола налог, пайдах еш йола отчисленеш, производственни керттерча фондехи оборотни средстваех дур, пайдах мукъа дусар, подоходни налог, социалистически боахамгара кхыйола доходаш — юкъара лаьрхІача 109116,9 эзар сом оттайойла.

Статья 3. 1976 шерарча Нохч-ГІалгІай АССР Паччахьалкхен бюджете халкъа боахама финансировани яра — промышленность, юрта боахам, жилищно-коммунальни боахам, бузэни, халкъа боахама кхыдола доакъош дІахо дегІадоаладара расходаш — юкъара лаьрхІача 23133,16 эзар сом оттайойла.

Статья 4. 1976 шерарча Нохч-ГІалгІай АССР Паччахьалкхен бюджете социально-культурни мероприятешта — массане юкъара дешара школашта, юкъерча специальни дешара заведенешта, Іилма-тохкама учрежденешта, библиотекашта, клубашта, театрашта, кепайоазонна, просвещенеи культурай хьакъехьарча кхыча мероприятешта, больницашта, берий яслешта, санаторешта, унахцІено лораярей физически культурай кхыча учрежденешта; пенсештеи пособештеи ассигнованеш — юкъара лаьрхІача 107003,38 эзар сом оттайойла.

Статья 5. 1976 шерарча Нохч-ГІалгІай АССР Паччахьалкхен бюджете паччахьалкхен Іаьдала органаш лелаярай паччахьалкхен управлененей ассигнованеш 3405,64 эзар сом оттайойла.

Статья 6. 1976 шерара Нохч-ГІалгІай АССР Паччахьалкхен бюджет чІоагІйойла доходаштеи расходаштеи 42099,6 эзар соми 1977 шера 1 январера кассе хила деза ахча 1900 эзар соми.

Статья 7. 1976 шерара районийи городийи бюджеташ доходаштеи расходаштеи юкъара лаьрхІача 94367,3 эзар соми 1976 шу чакхдоалаш цу бюджетаех кассе диса деза оборотни ахча 3400 эзар соми оттадолда, цу дакъе:

(эзараш сомаш)

	1977 шера доходаши расходаши	1977 ш. 1 январе кассе хила деза оборотни ахча
Ачхой-Мартановски район	3329	150
Веденски район	3227	140
Грозненски район	5113	240
Надтеречни район	3010	120
Назрановски район	4672	210
Наурски район	4061	180
Ножай-Юртовски район	4286	180
Советски район	2106	100
Сунженски район	4864	220
Урус-Мартановски район	4783	200
Шалински район	7293	270
Шелковской район	3551	180
г. Грозный	33855	880
г. Гудермес	5871	170
г. МагІалбик	4346	160

Потребительски кооперацие розничин товарооборотага хьежжа оборотах йоахача подоходни налогагІа районийи городийи бюджеташка 1976 шера кхы а тІада оттадолда укх лохехьара ахча:

(эзараш сомаш)

Ачхой-Мартановски район	654
Веденски район	2421
Грозненски район	1393
Надтеречни район	1690
Назрановски район	1337
Наурски район	874
Ножай-Юртовски район	3189
Советски район	1606
Сунженски район	913
Урус-Мартановски район	3215
Шалински район	3719
гор. МагІалбик	1829
Деррига а:	22840

Статья 8. 1976 шера Нохч-ГІалгІай АССР районийи городийи бюджеташка отчисленеш оттайойла:

а) бахача наха телача подоходни налога тІерен оборота налога тІерен укх боарамагІа:

Районаши городаши	Отчисленей проценташ: Бахача наха телача подоходни налога тІера	Отчисленей проценташ: Оборота тІара налога тІера
Ачхой-Мартановски район	100	100
Веденски район	100	100
Грозненски район	100	100
Надтеречни район	100	100
Назрановски район	100	100
Наурски район	100	100
Ножай-Юртовски райо	100	100
Советски район	100	100
Сунженски район	100	100
Урус-Мартановски райс	100	100
Шалински район	100	100
Шелковской район	100	7,3
гор. Грозный	25	16,3
гор. Гудермес	50	89,3
гор. МагІалбик	100	100

б) кооперативни предприятейи общественни организацей хозорганашкарей йоагІача подоходни налогах, колхозашкара йоагІача подоходни налогах, юртбоахама налогах, хьун доходах, холостякаша, цхьаь болчеи кІезига дезал болчеи СССР гражданаша телача налогах, 1976 шера ахчан-хІамай лотереях хьатІадоагІачох 100 процент;

в) 1976 шера йохкача Паччахьалкхен 3 проц. йолча кхаж боагІача заемах хьахулача ахчах 50 процент;

г) кооперативни общественни организацеша шоай хІамашта шоай лоІамагІа страховани ярах, транспорте пассажирашта яиза яргйоацача страхованегІа, яиза яргйоацача страховане кхыча тайпаегІа 10 процент, шоай доалахьарча хІамашта бахача наха еча страхованех телачох 1976 шера хьатІайоагІача средстваех 50 процент.

Нохч-ГІалгІай АССР республикански бюджете РСФСР Главнефтеснаба Грозненски Управленегара 5 процент, «Чечингушвино» Грозненски чхьагІара-коньячни комбинатагара йоахача оборота налога контингентагара 1976 шера еш йола отчисленеш 100 процент чІоагІйойла.

Статья 9. Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета тІадуллалда Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета планово-бюджетнии отраслевии комиссеша яьча заключенеш тІа йоаляьча предложенешкеи замечанешкеи, хІаьта иштта Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета заседане депутаташа еннача предложенешкеи замечанешкеи хьожилга, царех йоагІаш йола решенеш тІаэцилга. Нохч-ГІалгІай АССР министерствайи ведомствайи доходийи расходийи балансашка, сводни сметашка, республикански бюджете, районийи городийи бюджеташка хувцамаш делга, хІаьта данза дарглоацаш хуле паччахьалкхен юкъарча доходех еча отчисленешта а, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совето чІоагІъяьча 1976 шера Нохч-ГІалгІай АССР халкъа боахам дегІабоалабара Паччахьалкхен планага хьежжа.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель **Х. БОКОВ.**

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь **Н. ПРАВЕНЬКИЙ.**

гор. Грозный, 1975 шу 17 декабрь.

ПЯТИЛЕТКА ХАНАЛ ХЬАЛХА КХОАЧАШЪЯЬЙ РЕСПУБЛИКА ПРОМЫШЛЕННОСТО

Нохч-ГІалгІай АССР промышленноста болхлоша, КПСС XXIV съезда решенеш кхоачаш а еш, экономика дегІайоалаяра КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева еннача указанешца хьалхле а лелаеш, КПСС XXV съезда баха ма-боаггІара накъабахар духьа социалистически яхь а йоаржаяь, пхе шера план ханал хьалха кхоачашъяьй промышленни продукцена реализаци яра боарамаи лоархІамегІарча изделей дукхагІа дола тайпаш хьадараи.

1975 шу — нийслагІа пятилетка йистейоала шу — чакхдалалехьа республика промышленни предприятешкара мехкага кхы тІа а итташ миллионаш сомий маьха продукци кхоачаргья.

Республике сихагІа дегІаух технически прогресс хулийташ дола доакъош: машиностроени, металлообработка, мехкдаьтта химически промышленность.

Машиностроенен металлообработкан продукци 1971—1975 шерашка 47,9 процент дукхагІа хиннай, мехкдаьтта химически промышленноста продукци — 31,3 процент.

ДІахо а дегІаннхай 1970 шерарчул культурно-бытовойи цІагІарча боахамеи гІулакхашта лаьрхІа товараш 1975 шера 45,6 процент дукхагІа арахецилга Іалашдаь йола мехкдаьтта чакхдоаха, яйта, кхачан, моттигера промышленность.

Пятилетка ханал хьалха кхоачашъяьй 70 промышленни предприяте.

Пхе шера план кхоачашъяра хьакъехьа эгара хьалхарчарца рапорташ делар СССР 50 шу дизара цІерагІча Грозненски химически комбината, «Электроприбор», «Пищемаш» яхача заводаша, хІамаш тегача производствай объединене, кхычар.

Мехкдаьтта дахара шера планий пятилетка ханал хьалха, дикълагІча декабре кхоачашъяьй Ленина орден лелаеча «Грознефть» яхача производственни объединене мехкдаьттахой коллектива.

Лаьттаи ченашкара хьал а даьккха, Даьхенна дІаденнад 77 миллион тонн гаргга мехкдаьтта, цу дакъе ах миллион тонн совгІа пхе шера планал совгІа. Пхе шера бурув тохара балхий управленеша тохкаман эксплуатационни скважинаш йоахаш бурув техад 774 эзар метр совгІа.

Керда техникеи толашагІа йола технологии мехкдаьтта доахача юкъекххахьара чотах пхе шера 11 миллион сома пайда баьб.

Республике тоъал йоккхий мероприятеш чакхъяьхай промышленность технически кхы тІа а кийчъяра, Іилманеи техникаиеи карагІдаьннараш производствана юкъекххахьара.

Шовзткъе итт совгІча изделена паччахьалкхен дикала Знак еннай.

Изобретенеши рационализаторски предложенеши юкъекххахьарах нийслагІча пятилетка шерашка республика промышленносте 71 миллион сом кходаьд.

Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхоша, КПСС ЦК декабрьски (1975 ш.) Пленума решенеш массане цхьатарра къоабал а еш, социалистически яхь кердача низаца йоаржаяьй КПСС XXV съезда баха ма-боаггІара накъабахар духьа, шоай низаш тІадерзадаьд производства эффективность дІахо лакхъяраи берригга болх тоабараи.

Нохч-ГІалгІай АССР Статистически управлени.

ГРОЗНЕНСКИ ПЕДАГОГИЧЕСКИ УЧИЛИЩАНА НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Хьехархой кадраш кийчъяра боккхеи беркатеи болх барах а педагогически училища йилла 50 шу дизарца дувзаденна а Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла Грозненски педагогически училища коллективана.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный,
1975 шера 19 декабрь.

Нн. З. Д. ДЖАМАЛХАНОВНЕИ Е. Т. МАЛЬКЕВИЧАИ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ШКОЛА ЗАСЛУЖЕННИ ХЬЕХАРХО ЯХА СИЙЛАХЬА ЦІИ ЯЛАРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Дукхача шерашка педагогически гІулакхаш лeладарах, педагогически кадраш кийчъяра беркате болх барах, республика общественно-политически вахаре хьинаре дакъа лацарах Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика школа Заслуженни хьехархо яха сийлахьа цІи лойла

Джамалханов Заинди Джамалхановича — Грозненски педагогически училища преподавателa.

Малькевич Елена Тимофеевнана — Грозненски педагогически училища преподавателa.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный,
1975 шера 19 декабрь.

Нн. А. С. АНДРЮЩЕНКОНА, Т. Н. КОЗЛОВАНА, С. М. МОВТАЕВНА, А. С. МОЛЛАЕВАНА НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Дукхача шерашка педагогически гІулакхаш лeладарах, педагогически кадраш кийчъяра беркате болх барах, республика общественно-политически вахаре хьинаре дакъа лацарах Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла

Андрющенко Александр Сергеевича — Грозненски педучилища преподавателa.

Козлова Татьяна Николаевнана — Грозненски педучилища преподавателa.

Мовтаев Султан Махмудовича — Грозненски педучилища директора.

Моллаева Ася Супьяновнана — Грозненски педучилища преподавателa.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный,
1975 шера 19 декабрь.

ГРОЗНЕНСКИ ГОРОДСКОЙ СОВЕТА IV СЕССИ

Селхан Грозне хилар пхийтталагІа хержача къахьегамхой депутатий Грозненски городской Совета йиълагІа сесси.

Сессе дийцар ер дешаш:

1. 1975 шера къахьегамхой депутатий городской Совета исполнительни комитето баьча балхах.
2. 1976 шера город Грозне городской боахам дегІабоалабара, наха чубаха цІеноши коммунальнии, культурно-бытовии гІирсаши хьалдареи благоустройстваи сводни планах.
3. 1976 шерарча город Грозне бюджетах.

Хьалхарча шин дешах лаьца доклад йир къахьегамхой депутатий Грозненски горисполкома председатела заместитела депутата **Н. И. Костюченкос.**

1976 шерарча город Грозне бюджетах Грозненски горфинотдела заведующе депутата **А. Ф. Панкова** яьча докладага ладийгІар сессе.

Къахьегамхой депутатий городской Совета планово-бюджетни комиссе председатела депутата **А. А. Вартанова** 1976 шера город Грозне городской боахам дегІабоалабара планахи городской бюджетахи яьча содокладага ладийгІар депутаташа.

Дийцача дешаех йоагІаш йола решенеш тІаийцар сессе.

XV НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБЛАСТНОЙ ПАРТИЙНИ КОНФЕРЕНЦЕ ДЕЛЕГАТИЙ ТЕРКАМГА!

1975 шера 25 декабре Іуйрийна 10 сахьат даьлча город Грозне, В. И. Ленина цІерагІча культура Двореце хьаелл XV Нохч-ГІалгІай областной партийни конференци.

Конференце делегаташта регистраци ю Іуйрийна 9 сахьат даьлча денз.

Техника — кийчон мугІаре

Сунженски механизатораша дІадоладаь дика гІулакх къоабалдаь хьал а лаьца, ма-хулла сихагІеи дикагІеи бІаьстан балхашта техника тоаяь яккхара хьинаре къахьегаш ба Гудермесски района «Дружба» колхоза ремонтникаши трактористаши.

Боахама доалахьа я 25 трактори 60 тайп-тайпара юртбоахама машини. БІаьстан балхаш дІадоладе тахапарча денга царех кийча я 12 трактор, 10 селка, дуккха нохараш, маккаш, культивтораш, кхыбола гІирс. Иштта, хІанзле а тоаяь яьний силос хьоккача 2 комбайнах цаІ, хьажкІаш чуэца 2 комбайн. Вешта аьлча, ерригача техниках 80 процент яр кийча я.

— Тракторашн кхыйола юртбоахама техникеи тоаяра балхаш иштта дика тха лелара керттера бахьан да, — йоах колхоза механика Янсуков Зайнде, — уж тоаеш болча наха шоашта хьалхашка латта декхар чІоагІа бехктокхаме хеташ кхоачашдар. Царна юкъе а къаьстта белгалбаха лов сона къона механизатораш Дениев Майрсолтеи. Висархаджиев Идриси. Дукха ха яц уж кагий нах Советски Эскаре гІулакх даь а баьнна шоай юрта цІабаьхка. ЦІа ма кхаьчча а, кхы хьем ца беш колхоза тиша тракторaш хьа а нийца тоае болабелар уж. ХІанз, шоай тракторaш бІаьстан балхашта кийчъяь а баьнна, техника сихагІа тоаяь яккхара кхыча механизатораштa новкъостал деш ба кагий нах. Трактораш тоаеча иштта дика къахьег механизатораша Абдулмежа, Жабраила, Ахъядов Масхъуда, кхычар.

КПСС XXV-гІча съезда дикача къахьегама толамашца накъадахара яьржача социалистически яхье а баьнна, колхоза механизатораша дош деннад кхашкара бІаьстан балхаш дІадоладара эша ерригa техника февраль бетта хьалхарча деношка кийча хилийта, аьнна.

Р. МУХТАРОВ.

ТІАГІЕРТТА КЪАХЬЕГА, БОАХАМ ХЬАЬКЪАЛЦА ЛЕЛАБЕ

Нохч-ГІалгІай областной партийни организаце актива собранера

Партена, дерригача советски халкъа хьалхашка доккхийи бехктокхамеи декхараш оттадьд КПСС ЦК декабрьски (1975 ш.) Пленумо. Пленуме дукха къамаьл дир КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева. Цун положенеши выводаши йоагІаш я Коммунистически парте хІанзарча этаперча экономически политика хьадда долча дешашта, партийни боахамеи болхлой, берригa къахьегамхой мехка халкъа боахам кхы а айбара, советски наьха вахара хьал-торо дІахо тоаяра лоаттабеча къовсама къаьгачеи делерхІачоа тІаерзаяьчеи программаца кийч а бу.

КПСС ЦК декабрьски (1975 ш.) Пленума итогаштеи КПСС ЦК Пленуме нов. Л. И. Брежнева даьча къамаьлаца дувзаденнача областной партийни организаце декхараштеи хетаяь яр укх шера 18 декабре хинна Нохч-ГІалгІай областной партийни актива собрани. Цу дешах лаьца доклад йир партe обкома хьалхарча секретара **А. В. Власова.** Цо дийцар Пленумахи цига КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева даьча къамаьлахи. Пленума документаш тІа кІоарга анализ яьй нийслагІча пятилетке СССР халкъа боахам дегІабара итогашта, парте социально-экономически балха лаькъера лоархІамегІа дола декхараш оттадаьд.

(**Йистедоалар 2-ча оагІо тІа**).

1974 ШЕРА НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ПАЧЧАХЬАЛКХЕН БЮДЖЕТ КХОАЧАШЪЯРАХ ЙОЛА ОТЧЕТ ЧІОАГІЪЯРАХ БОЛА

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АВТОНОМНИ СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА СОЦАМ

Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совето **соцам бу:**

Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика 1974 шера бюджет доходашта 153138 эзар соми расходашта 143725 эзар соми доходаш расходел 9413 эзар сом дукхагІа а йолаш кхоачашъярах йола отчет чІоагІйойла.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель **Х. БОКОВ.**

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь **Н. ПРАВЕНЬКИЙ.**

гор. Грозный, 1975 шу 17 декабрь.

ТIАГIЕРТТА КЪАХЬЕГА, БОАХАМ ХЬАЬКЪАЛЦА ЛЕЛАБЕ

Нохч-ГIалгIай областной партийни организаце актива собранера

(Йистедоалар. Доладур 1-ча оагIо тIа).

Вай халкъбоахама планаш Коммунистически партен Советски пачхьалкхени йIаьххача ханна болча паькъо дIадехарашца йоагIаш я. цо Iалашду экономика деррига доакъош тешшаме дегIадоаладелга, мехка Iилма-технически низ дерригIа алсамбоахилга, цун оборонни низ чIоагIбелга, Iалашду халкъа дахара хьала боарам лерригIа айбелга. ЙисалгIа пятилетка итогех дувцаш новкъоста Л. И. Брежнева аьлар: «Керттердар сенах латт аьлча — хIаьта пох тешавеш вахаро ше а йоах — нийслагIча пятилетке экономически дегIадахари цун хьисапи дизза доагIаш да КПСС XXIV съезда паькъаца, вай экономически политика принципиальни хьехамца. Вай дика гIа баьккхаб дIахьалхашкахьа. Общественни производство тIакхетара масштабаш терками нийцача нислагIа пятилетка вай мехкарча пятилеткашта юкъа дикагIа я. Вай Даьхе кхы а йIаьхегIа кхы а низ болашагIа хиннай. Советски нах кхы а дикагIа баха баьннаб, хIаьта из парте беча балхах бу боккхагIа бола мах ба».

КарагIдаьнначун боккха мах беш, парте цунца цхьана теркам тIаоз уж кхоачашъярах вай дIахо дIахьалхашкахьа гIолга тийша йолча лоархIамерча проблемашта.

Пленума решенеш, новкъоста Л. И. Брежнева яь критически замечанеш, аьлар докладчика, юкъарчул доалцаш йоагIаш я вай республика партийни, советски, боахамий органий балха а. Чакхйоалача «пятилетке хьалда толамаш даьхад промышленностен юрта боахамен. Керда рубежаш яьхай. ДукхагIа яьхай мехкдаьтта продукташ, машиностроенен металлообработкан, яйгачен кхачанни промышленноста изделеш. ДукхагIа хиннай юрта боахама валови продукце шера юкъара объем. ДукхагIа кийчду ялат, дулх, шура, баьпалдараш, тхьамка, кхийола продукташ.

Республике бахача нахьа материальни хьал-торо дикагIа хиннай, культурни бахара боарам айбеннаб, ЙислагIча пятилетка шерашка алсамдаьннад болхлойн гIулакхерча нахен юкъера алапи, колхозхой балха дукхагIа ахча тел.

Цунца цхьана республика экономике йолаш я къоастаяза дукха проблемаш. Ховш да технически прогресс, промышленни предприятеш эргайоахаш технически кийчъяр мел боккха лоархIам болаш да. «Грознефтехимзаводы» объединене нийса оттадаьлар цхьайолча заводашта, цехашта, технически лидашта реконструкци яра йоккхий мероприятеш чакхъяха. Бакъда де лаьрхIар дизза кхоачашдаьдац.

Производства лакха эффективность хьахула керттерча декабрьски Пленуме цIераш яьхай, цкъа-дале, кхомбара чIоагIа режим лелаелга, шоэлагIа дале, ма-могга дисциплина чIоагIъелга, деха доацIар хьадехилгеи тIадиллача гIулакхах бола нахьа бехктохкам аьбелгеи, хIаьта кхозлагIа-дале, производство вIашагIйоллилгеи доал дара система эргайоахаш тоаяри. Республика экономикерча хьала цу позицеш тIара мах беш, вай бакъде деза вайцига хIанз а боахам лерттIа ца делабеши гIулакх бе-башха ца хеташ тоеса леладеши моттигаш дукха йолга. Каст-каста балха тIа брак хулийт, производстве болх беш продукци йовш хиларца къовсам мела лелабу. Из бахьан долаш дукха тоннаш мехкдаьтта, мехкдаьтта продукташ йов. Хьун промышленносте бедалах дIакъаста отходаш 40 процентага кхоач. Машиностроене предприятешка хIара шера 6 тоннага кхоачаш метал шолхашка дIадода.

Вай хIанз а лерригIа лелаяц плановии финансови дисциплина. Укх карарча шера цхьайтта бетта продукцена реализаци яра объема план кхоачашъяьяц 18 промышленни предприяте. Царна юкъе — Грозненски ремонтно-механически, «Трансмаш», цементни шекарен заводаш, Ермоловски элеватор, кхыйраш. Дуккхача шерашка «Чеченингушстройматериалы» объединене предприятей мощностех бизза пайда эцац.

Партийни органаша цкъа саниа дукххазза уьттадаьд республика предприятешка хал- [illegible]

Дукха да вай де дезаш производство вIаштIехьйоаккхача, халкъа боахама дерригача доакъошта доал дара система эргайоахаш тоаеш. Партийни комитеташа, министерствашен ведомствашен къаьстта терко тIаяхийта еза тIехьаюсача предприятешта, хIара производственни коллективо техннко-экономически дерригача хьокхамий планаш хьалда кхоачашъергйола гIулакхаш дацза дергдац.

ДIахо нов. Власова йийцар республика юрта боахам дегIабоалабара проблемаш. Цо белгалдир Нохч - ГIалгIайчен колхозашеи совхозашеи шоашта де могаргдолчул кIезигагIа деш хилар. Цхьайолча хана эца беза пайда эцац техниках, лаьттан даьгIенех, къаьстта хий дехкачарех, минеральни удобренеех, доакъарех. Бакъда, хаоттам дика ца хиларо юрта боахама зене влияни яьй. Бакъда массанахьа а цунна духьала яьккхац лаьтта леладара лакха культура, техниках, удобренеех, хиш дехкача лаьттаех дикагIа пайда эцилга.

ДикагIа йола опыт дIайоазжаелга во лел. Масала Шелковской районе болх беш я 21 механизированни отряд, цар болх бу хозрасчета хьисапе, белгалъювл къахьегама овсарле лакха хиларца. Бакъда цу тайпара отрядаш кхыча районашка цаггахь мара яц, е вIалла а йоацаш я.

Пайда во эц мелиоративни лаьттаех. Дукхача боахамашка царна тIера хьувкъам кIезигагIа боах хиш ца дехкача лаьтташ тIара боахачул.

Боккха теркам тIабахийта беза бурунни аренашта. Опыто йоах бурунаш дагIенашта мегаь ца Iеш, лаьтта леладара а мегаш хилар. Цу хьакъехьа дика масал гойт «Бурунный» совхозо. ГIум йолча лаьтта 661 гектар комсаш егIай цо. Гектара тIара 35 центнер комсаш яьхай цар хIанз. Уж республике юкъера лаьрхIачачул кIезигагIа яц. Цул совгIа бурунчи лаьтташкара комсаш белгала и царца шекар дукхагIа хиларца.

Къоастадаза дешаш дукха да хьайбай боахаме. Доахан кIезига деб, дукххача фермай продуктивность лоха я. Боахама доал дечар теркаме ца эцаш дIайода вай республика хьалашка боккхача лоархIаме йола доаман даьгIенашкара доакъара база. Специалисташа даьча лоархIамегIа цига лелале йиш я 100 эзар гаргга доккхий доахани 160 эзар устагIийн. КIезига пайда эц дуккхача ханна лаьрхIача культурни даьгIенех.

Ше къамаьл даь волаш докладчика аьлар, КПСС ЦК декабрьски (1975 ш.) Пленуме новкъоста Л. И. Брежнева даьча къамаьла положенеши выводаши дIахо бе безача дерригача балха хьалда лоархIам болаш я. Коммунизма материально-технически база хьалъяра кердача этапо дерхI индустрии юрта боахами дегIабоалабара лакха темпаш вIашагIъяла йиш йоацаш цаIаш хилар. ТIайоагIа пятилетка общественни производства лакха эффективность хилара, дикал йоккха хилара пятилетка хургья. ХIара коммунист, мутIарерча болхлочунгара, денз министрага кхаччалца кхетаде дехкарийла ва хьалхашка оттадаь дехкараш толаме кхоачашдарах бола боккха бехктохкам шийна тIалаттилга, парта ший дахь-йоккха планаш тIера ца воалаш кхоачашъе езаш ше чухьар.

Дийцача дешах йола пренеш хьайийллар Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Совета председатела хьалхарча заместитела **С. Н. Кожуховске.** КПСС ЦК декабрьски Пленума решенешка хьагойт, аьлар цо, партеи халкъон КПСС XXIV съездо оттаяь социально-экономически программа кхоачашъеш беркате баьча балхах хьахиина лоархIаме хIамаш.

ДIахо нов. Кожуховске дийцар республике ялат даккхара проблемах. Де мел дезар де деза колхозашеи совхозашеи хIара шера 520—550 эзар тоннаш кIезигагIа доацаш ялат даккхара. Цунга кхачара эггара хьалха ялатий культурай хьувкъам лакхбанза баргбац. Ялат дукхагIа даккхара лоархIаме резерв я лоамашта лохехьа уккача районашкеи хий дехкача кхашкеи хьажкIаш дукхагIа дIаювлга. Дуккхача шерий опыто хьахьокх вай республика хьалашка хьажкIаш гурахьа йийнача ка болча культурaeл дикагIа хьувкъилга.

Республика боахамаш хиш дехкача лаьтташка шера шиъ хьувкъам баккха йиш йолаш да. Укх шера ахкан хана опытни юртбоахама станце лаьтташка чуйнцар гурахьа дувча кIин хIара гектара тIара 15 центнер. Цул тIехьагIа дIайийрл хьажкIаш. Гурахьа хIара гектара тIара 32 центнер хьажкIаш яьлар. Из, аьлар къамаьл даьчо, республика дерригача боахамашта башха-дика масал да.

[illegible]

участкаех я доакъар кийчдер. Доакъара деррига тайпаш аьттув боалаш кийчделга Iалашдеш йола гранулировании доакъар кийчду цехаш дукхагIа хьалъяцча яргъяц.

ЧоагIа дегаш айдена тIайийцар района промышленни предприятейи учреждений коллективаша КПСС ЦК декабрьски Пленума материалаш, XXV съезда оттаяь «1976 — 1980 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара керттерча достамаш» яха КПСС ЦК проект, аьлар КПСС Ленински райкома хьалхарча секретара **Г. Ф. Галковас.** Района промышленносто ханал хьалха кхоачашъяьй продукцена реализаци ира объема 11 бетта план. Шоай пхе шера заданеш кхоачашъяьй пхи эзар гиргга болхлочон гIулакхерча сагон.

Районе шерра яьржай КПСС XXV съезда даха ма-доагIIара накъалахара йола социалистически яхь. Болхлой коллективаш лерхIаш я 1976 шера 24 февраль тIаккхоачаш шин бетта план кхоачашъе, хIаьта съезд хьаеллача дийнахьа кхомбаьча бедал тIа болх бе.

Цул тIехьагIа нов. Галковас аьлар ерригача предприятеша ритмично болх берболя, плановн заданеши социалистически декхараши массаза а кхоачашдергдола гIулакх вIаштIехьдаккха парте райкома хIанз а мегадац. ХIанз а дIадаханза да болх беш йолча оборудованех во пайда эцаш дола гIулакхаш. Цхьайолча предприятеша дикал лоха йола продукци хIанз а тIехьа арахецаш я. «Автоспецоборудование», «Красный молот», ремонтно-механически яхар санна йолча машинашъеча заводашта технически эргайоахаш кийчо елга дикагIа леладе деза.

Декабрьски Пленума решенеша хIара коммунистагара дIадех ший балха критически анализ елга, ший низи хьинари ма-могга дукхагIа дIалулга. Парте райкомо де дезар дергда къахьегача коллективашкара партийни организацей лоархIам айбара, оттаяь планаш кхоачашъяра уж оарцагIъяхара.

КПСС Ножай-Юртовски райкома хьалхарча секретара **В. А. Янгульбаева** керттера терко тIаяхийтар юртбоахама проблемашта. Района боахамашка хIара шера дукхагIа кийчду дулх, ялат, баьцадараш, тхьамка. Цунца цхьана, аьлар нов. Янгульбаева, тха дукха да къоастадаза дола дешаш. Ялата культурай хьувкъам лоха ба. Цхьайолча хьайбаш леладеча фермаша зе ду. Оратора хетачох, боккха пайда лу доккхий доахан колхозаша вIашагIа кхийтта кхабаро. Дукха ха ялалехьа деррига кагий доахан аьхки доажадаьчул тIехьагIа доахан чулоаттадеча объединене дIачутергда. 1976 шера чулоаттаедIачуяла лерхI 15000 сиргIа. ГIулакх дикагIа вIаштIехьдаккхара йолаш йолча хьайбаш чулоаттадеча площадкашта реконструкци яза яргъяц, керда гIишлош хьалъе еза, хIаьта цу гIулакха района колхозашта гIо де деза республикански организацеша.

КПСС ЦК декабрьски Пленума решенеша, «1976—1980 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара керттера достамаш» яхача КПСС ЦК проекто района къахьегамхой кхоллама хьинар кхы а айлаьд. Цар деррига низаши знанеши тIалорига хийтаргда социалистически яхь кхы а шерагIа йоаржаяра, КПСС XXV съезда даха ма-доагIIара накъадахара.

Трибуна тIа я Назрановски трикотажни фабрика мастера гIонча **З. А. Орцханова.** Фабрика коллектив, аьлар цо, кийчлуш я хьамсарча Коммунистически парте XXV съезда яха ма-йоагIIара накъаяхара. Нах дег тIара баркал яхаш ба партенен Советски пачхьалкхенен шоай йоакхо ярах. Фабрика масал тIа къаьгга гуш да КПСС XXIV съездо оттаяь советски халкъа материальнии культурнии боарам дIахо айбара программа вахаре кхоачаш миштa ю. БIаргагуш дикагIа хул вахар, дегIаух нах, лакхлу цар общественни сакхетам. Аз эйса, аьлар нов. Орцханова. коллективо гIо а деш кара эрзаьй мастера гIонча професси, хIаьта хIанз нормагIа бархI машина де дезача вурийтта машина гIулакх ду.

Коллективо чIоагIа теркам тIабохийт производства эффективности дикали лакхъяра. Укх шерана нийслича иттлагIча пятилетка хьалхарча шера пологтно шозза дукхагIа хье лаьрхIад. Оборудоване низах бизза пайда эцаргба, балха хIара минут кхоергья.

МагIалбика мехкдаьттахоша, хоам бир бурув тохара балхий Малгобекски управлене начальника **С. А. Темирцева**, 16 октябре рапорт деннад нийслагIча пятилетка план кхоачашъярах. Бурувдеттарашен экс- [illegible]

Оратор дIахо йоах, малгобекски бурувдеттарий дукха халонаш я. Йолаш йола оборудовани дизза кхоачашдеш яц кIоарген геттара кIоарген бурув тохаро дIадехараш. Серорводорд доалла керда хьайийлла моттигаш болх беш хилийтара проблема а яц тоьам болаш къовстаеш, йолаш яц хилаяь яргйоаца мехкдаьтта аппаратура. Нов. Темирцева актива собранена тешам белар. бурув тохара балхий управлене коллективо долаш дола кхоачам боацараш дIадоахаргхилара, КПСС ЦК декабрьски Пленума решенеш кхоачашъяра тIехьа хьинаре къахьегаргхилара.

Вай республике я потребительски кооперациe шерра яьржа сеть. Цо хьинаре дакъа а лоацаш хIара шера дегIаух юртера къахьегамхой халкъа эшача тайп-тайпарча товарашца Iалашбелга. Пхе шера, аьлар респотребсоюза председатела **М. А. Мамаева**, бахача нахага дехкад цул хьалхагIа дIадахача пхе шера дехкачул 279 миллион сома дукхагIа товараш. Юртарча къахьегамхоша ийцай 4300 легковой автомобилаш, 5000 эзар мотоцикл, 31 эзар телевизор, 23 эзар холодильник, 26,4 эзар баракъаш дутта машина. Хьайийллай 144 тика, общественни кхачан 26 предприяти.

Кердача пятилетке потребительски кооперацена хьалхашкара декхараш доккхагIа хул. Оаха къовсам доаттабе беза, аьлар къамаьл дечо, эггара хьалха эша товараш доацаш моттигаш ца хилийтара, торговле бокъонаш телха ца йитара тIехьа, дефицитни товараш хьуладара духьала, растраташи хIамаш лечкъаяри ца хилийтара тIехь. Ораторо оттадир юрташка маьхкъю заводаш сихагIа хьалъе езаш хилара дош. Овлац тIара тоаде деза юрта баьцдаараши коартолаши йохкилга.

Къамаьл ду Грозненски района «ЦхьоалагIча мая» колхоза тракториста **В. Н. Пронина.** Дерригача советски халкъо санна колхоза механизаторашa, лаьтта леладерашен хьайбаш леладерашен, аьлар цо, декабрьски Пленума решенеши парте XXV съезда оттаяь КПСС ЦК проекти чIоагIа къоабалъеш тIайийцар. Боахама ерригача производственни участкашка хьаштдолаш дувц партийни документаш. Цу документаш тIа наха гу вай Даьхен низ дIахо чIоагIбара, советски халкъа хьал-торо айяра парте ец йола йоакхо.

Парте еча йоакхонна оаха жоп лургда хььналеи дог цIенеи къахьегарца. Аз болх беча № 2 йолча бригада коллективо лаьрхIад КПСС XXV съезда яха ма-йоагIIа накъаяха. Съезд хьаеллача дийнахьа кийчъяь дIаоттаергья ерригa траtтораши юртбоахама инвентари, кхашка 10 эзар тонн органически удобренеш хьоргья. Оаха де мел дезар дергда 1976 шера ерригa культураш дика хьувкъийтара.

«Шалинский» совхоза директора **Б. Д. Абаева** тешавеш доаладир вIашагIтехача хьайбаш чуоттадаь кхоабача боахаме доахан леладар мел боккхача пайдане гIулакх да гойташ дола масалаш. Из шитта долаше а хьайбаш кхоаба площадкаш хьалъелгеи технически уж Iалашъелгеи во лел. Совхозе яц доакъар кийчду цех, кхо Iоаду моттиг, гIоина йола служба. Нагахьа санна хьайбаш кхоабача комплексана реконструкци йоре 8500 бежан дIаоттаде йиш хургьяр, вешта аьлча, хIанз долчарел кхозза гаргга дукхагIа.

Шекара производства отходех дикагIа пайда эца беза. ХIанз жом болча кIоага юхе хIара денна ерригача республикера массеха итташ машинаш хьагуллу, аьлар къамаьл дечо. ХIаьта дукха транспортни расходаш ца еш жомах централизованно пайда эца йиш яр.

Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода коллективо, хоам бир цу завода директора **В. З. Мельниченкос**, 18 октябре Даьхенга рапорт делар нийслагIча пятилетка план ханал хьалха кхоачашъярах. Из котало яьккхай предприяте болхлошен гIулакхерча нахен шоаш ца кхобеш къахьегарах. Завода кулгалхоша, партийни, профсоюзни организацеша коллектив оарцагIъяьккхаи чура тороваш лахара, керттерча фондаех дикагIа пайда элара производства технологи эргайоахаш тоаяра, «Цсокар-2» яха керда тайпа катализатор юкъе йоалаярах торо хилар ялх миллионал совгIа сома продукци дукхагIа йохка.

ЙислагIча пятилетка шерашка предприяте коллективо Ерригсоюзни социалистически яхье 13 призови моттигаш яьхай.

Къамаьл дечо оттаду Грозне мехкдаьтта чакхдоахача [illegible]

Парте XXV съезда оттаяь КПСС ЦК проект ювц

Дег тIара къоабалъяь хьаллоац

ЧоагIа теркам тIабохийташ ювц оаха вай парте XXV съезда оттаяь КПСС ЦК проект. Парте хьалхашка оттадаь декхараш дег тIара къовбал а деш, тха болхлоша хьакхайкаду шоай хьинареча къахьегамца уж дерригаш а кхоачашде шоаш кийча хилар.

Советски нах дIаIемаб шоай вахара хьал тоадара парте шерагара шерага, денгара денга увттаеча планашца. Иштта да а ма дий из-м. Советски халкъо ший беррига низ тIабахийтаб парте XXIV съездо хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдара. Цу дьакъехьа дувц проекта тIа итогех лаьца йоалаяьча цифраша.

— Парте кхоачашдеш дола кулгалдара дакъа вайна, советски наха, цхьа моллагIа йола теоретически проблема а йоацаш, вахара лардашца дувзаденIа, мехка таханенцеи кхоанепцеи дувзадена дола дийнача практика дош да, — аьлар митинге ше къамаьл деш парте областной комитета члена «Электроинструмент» яхача завода слесара-лекальщика нов. Котиев Махьмада Ахьмада. Ше дIалоладаьча къамаьла маIан дIахо доашхаш, Котиев Ахьмада аьлар:

— Доккхал ду аз цу парте цхьа дакъилг се хиларах, цо кулгал а деш вахеи къахьегеи сай йиш хиларах. Долла хIама дергда аз, парте ЦК проекта тIа дувцараш кхоачашдара. Аз ше ма-ярра къоабалъяь хьаллоац из проект.

Декхараш халданза доккхагIеи чоалханегIеи хулаш латтача, миллионаш къахьегамхой пачхьалкхен гIулакхаштен производстванен доал дара юкъеувзача хана хувцалу производства структура, лакхлу цун технически боарам. Из хьахьокх, тха коллектива членаш къахьегамхой депутатий районни Совета депутаташ, вай республика Лакхехьарча Совета депутаташ, парте районни комитета бюро членаш, райкома членаш хилар, иштта кхыдараша.

Вай партенен халкъан дег тIара баркал оалаши царех доккхал деши дийцар тха болхлоша, производстве хьалха латтараша. Завода литейно-прессови цехе хиннача митинге ше къамаьл деш, къахьегама ветерана, Октябрьски Революце орден лелаечо, коммунистически къахьегама ударника, литейщика Мубаракша Гизатулина аьлар:

— Партеи правительстваи халданза вай, къахьегамхой, йоакхо ю. Аз ерригa а ма-ярра а къоабалъю «1976—1980 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара керттера достамаш» яха КПСС ЦК проект а вай парте политика а. Цу документа тIа чIоагIа анализ еш хьахьекхад вайна карагIдийнараш, вай планаш, вайна дагалаттараш. ЙислагIа пятилетка ханал хьалха 4 шера кхоачашъяьй аз. Аз сай ерригa говзали низи тIабохийтаргба вай партеи правительстваи решенеш кхоачашъяра. Кхы а дукхагIа болх бергба аз, кагирхой наставник се хиларах тарра, терко дукхагIа ергья кхувш доагIача ноахала, вай когаметта дIаетта безарий.

ИттлагIча пятилетка керттерча декхарех цаI а лаьрхIа оттадаьд вай парте арахеца продукци дикагIа хулийтилга. Митинге ше къамаьл деш технически тIахьожама отдела мастера нов. Гамурзиев Султана Мурада белгалдаьккхар, иттлагIча пятилеткера шоай декхар отдела болх овлангара денз тоабелга, болх берашкара доагIар дизза хьадехилга хилар.

— Продукци дика-во хилар га хьежжа хургья производства эффективность а. • Цудухьа аз чIоагIа низ тIабохийтаргба тхоай цехо тIехдика мара продукци арахецаргйоаца гIулакх дара, — аьлар Гамурзиев Мурада.

Из цеха комсомольски организаце секретарь, комсомола комитета член ва. Болх бе торо йолаш ва Мурад, цун актив а я.

Балхах мукъа волча цхьан минута Мурадага хаьттар аз:

— Фу уйла дег чу йоссаяьй хьона КПСС ЦК проекто?

— Партеи правительстваи массаза а доладча хIаман тIехь а воай йоакхо елга вайна ховш да. Сога диллача, из Iалаьмате лоархIаме, теркам тIаозаш, чулоацам боккха болаш материал я. Вайна дага мел доаллар, вай са мел тувсар цу тIа ма дий. Вай уйлаши вай лерхIараши да цу документа тIа дувцараш. ОвсарегIа, дикагIа болх бара тIахьех вай цо. Аз сай де йиш йолаш мел дола хIама дергда вай мохк чIоагIбара, из низ болашагIа хилийтара, — аьнна жоп делар цо.

Митинге къамаьл даьча хIара болхлочун дешацара холу партецареи правительствацареи бIайха безамн цIена дог-уйлеи, цар ший йоакхо еш хиларах халкъо оала баркал. Цу тайпарча уйланца къамаьл дир болхлочо нов. Дахкильгова Лемкас.

— КПСС ЦК-ас парте XXV съезда оттаяьча проекта тIа аьннад, — йоах нов. Дахкильговас, — болх беча кхалнаьха къахьегамен бытен хьалаш тоадара тIадерзадаь гIулакхаш дIахо а чакхдаха. Кхалнаьха вахар товдара, царна вахараи балхан аьттув бола хьалаш хийтара парте массаза а йоакхо яьлгеи елгеи ховш да. Со цхьа моллагIа йола лоаман наьха кхалсаг я, хIаьта халкъо сох тийша а тийша сона тIадиллар чIоагIа доккха хIама да. Вай республика Лакхехьарча Совета депутат я со. Из вай социалистически строе мара хила тарлургдолаш хIама дац, капиталистически дунен тIа цIаккха а хургдац цу тайпара хIама.

Дахкильгова Лемкас ханал хьалха кхоачашъяьй пхе шера план, коммунистически къахьегама ударник я из. Дахкильгова Лемкай гIадъяхар, шеко йоацаш, цун нешашка — Борова Дугурханага а шоай хьаьналча къахьегамца вай мехка низ чIоагIбеш болча дуккхача кхычарга а кхоач.

Вай дегIадахкара керттердар продукци дикагIа хилийтар да. Из фу яхилга да аьлча, гIулакха толам балара эшар эггара хьалха къахьегама овсарле лакхъелга, ерригача производственни фондех, материальни ресурсех ма-могга дикагIа пайда эцилга, арахеца продукци дика хулийтилга да. ХIаьта хIанз «1976—1980 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара керттера достамаш» яха КПСС ЦК-ас вай парте XXV съезда оттаяь проект ювцача хана, ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» яхача завода партийни организаце коммунистий беррига болх тIабербзабу цехий, бригадай, участкай беррига къахьегамхоша из проект кIоаргга Iомаяра, ерригa планови заданеш ханал хьалха кхоачашъергйола наькъаш белгалдара.

Х. МЕСТОЕВ.

ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» яхача завода партбюро секретарь.

КРАСНОДАРСКИ КРАЙ. Кубане лелаеш йолча цхьа бIаь юртбоахама культурашта юкъе субтропически а я — чай. Советски Союзеи доазол арахьеи Краснодарски чаьх керттерча даькъе пайда эц кхыча сортах долча чаьх дIадетташ. Кхыметтел кIеззига мара ца тохе а из кхыча сортах дIатехача къаьстта чам дикагIа хулийт цо. Краснодарски чай къаьстта белгала да Iалаьмате хоза хьаж йолаш, чам болаш, хьадаьлча цIе бос болаш из хиларца. Дерригача дунен выставке — Брюсселе хиннача дегустаце дуккхача хана денз дунен тIа дикагIа лоархIаш долча цейлонски чаьца йоагIаш хьалхара моттиг яьккъар Краснодарски кердачо.

1972 шера июль бетта Дагомысски яхача чай кхедечеи кхы а пхе совхозеи ларда тIа «Краснодарский чай» яха фирма — Сочински производственни объединени хьайир. 1200 гектар дIалаьцар чаь плантацеша. Хьалха латта технологии агротехникеи балха юкъе а кхухьаш гектара тIа 35 центнер чай кхеде йолаелар дикагIа йола коллективаш.

Фирмас ханал хьалха кхоачашйир продукци яккхара пхе шера план.

Дагомысски совхоза чаь плантацешта юхе дегустационни ши цIа хьалдаьд. Укказа дукха хул хьаьший. Уж бездаме тIаэ официанткаша, цар хьаьша лоIама хьалхашка оттаду чай пирогашца, локъамашца, варенеца, мозаца, бIарашца.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) дегустационни цIеной официанткаш Колещева Александра, Стрижакова Татьяна, Лепешкина Нина хьаьший тIаэца истолаш кийчдеш ба.

Е. ШУЛЕПОВА сурт. ТАСС фотохроника.

50 ШЕРА ХЬЕХАРХОЙ КИЙЧБЕШ...

М. Ю. Лермонтова цIерагIча эрсий республикански драматически театра йоккхача зала чу дIачувала моттиг йоацаш дукха нах гулбеннабар укх деношка Грозненски педагогически училища 50 шу дизара хетаьча торжественни собране.

Цига баьхкабар республика а Грозне а партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацей, хIаьта иштта города общественноста викалаш.

Шоай коллегай юбилей белгаллоаккхача дакъа лоацаш бар Къилбаседа ХIирийчен, Дагестана, Ростов - на-Дону, Ставропола педагогически училищецкара хьаьший а.

Республика халкъа образовани дегIайоалаеча гIулакха юкъе цу училища лоацача даькъах лаьца доклад йир цун директора нов. С. М. Мовтаева. Цо белгалдаьккхар шеи хьахиначa 50 шера училище 7500 совгIа хьехархо кийчваь хилар, уж кийчбеш болх баь педагогаш, училище йистеяьккха цIи хеза нах, хIанз дIахо а хьехархой кийчбеш боккха болх беш ба.

Училища педагогашта республика заслуженни хьехархо яха цIи НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамоташи, хIаьта иштта РСФСР-еи НГIАССР-еи просвещене Министерствай Сийлен грамоташ а елар.

Ю. ЮСУПОВ.

ГIИШЛОШЪЕРИЙ ТIЕХХЬАРА МУЛ

Нохч - ГIалгIайчене хIанз хьалъеш я Iалаьмате дукха гIишлош. Уж балхаш ду техникаца, механизмашца, прибораш Iалашъяьча 90 совгIа гIишлошъюн специализированни монтажнии организацеша, управленеша, тресташа. ГIишлош хьалъеча хьинаре къахьегаш ба дукха эзараш лакха говзал йола нах.

ГIишлой - монтажни балхаш дара оттаяь план кхоачашъе тIа-тIа халагIа хул. ЙислагIча пятилеткагIа республикерча гIишлошъераша пайда эца безаш хинна капитальни вложенеш шин миллиард гаргга сома маьха яр. Укх хьалхарча йиъ пятилеткагIа вай республике болх бе йолаялийта керттера фондаш 2,5 миллиард сома маьха мара яц.

ЙислагIча пятилетка шерашка хьал а яь болх бе йолаяллийтай мехкдаьтта чакхдоахача, химически, газови, кхачан, машинашъеча промышленностен республика халкъа боахама кхыча доакъойн йоккхий производственни мощносташ. Пятилетка дIаяхийта лаьрхIа хинна капитальни вложенеш 353 миллион сома маьхеи, хIаьта болх бе йолаялийта лаьрхIа керттера фондаш 412 миллион совгIа сомеи яр.

Дуккхал Грозне хьалъяь ца Iеш ерригача республике а хьалъеш я лоархIаме гIишлош. Пятилетка тIеххьарча шера культурно - бытови, производственни объекташ, наха чубаха цIенош хьалдара Грознена хьахийцар да 22 миллион совгIа сом. Гудермеса — 6,6 миллион сом, МалгIабика — 11 миллион сом, Надтеречни районa — 15 миллион гаргга сом, Наурски района — 8,5 миллион совгIа сом, Сунженскии, Шалински районашта — 15 миллион совгIа сом.

Республика гIишлошъераш пятилетка чакхйоалаш латтача укх хана тIагIертта къовсам доаттабеш ба дукха пускови объекташ болх бе йолаялийтара, ер шу дикача къахьегама толамашца чакхдоаккхаш КПСС XXV съезда сийленца накъабахара.

ЙислагIча пятилетка тIеххьара мул ба хIанзара бар, хIаьта гIишлошъераша де дезар Iалаьмате дукха да, хIара балха сахьатах, денах бизза пайда эца беза.

КIезига дац укх шера гIишлошъерашта карагIдаьннараш, Цхьайтта бетта пайда ийцаб 240 миллион сомах, пох 19 миллион сом дIадахийтад наха чубаха гIишлош хьалъеча.

СихагIа хьалъяьй республикерча моттигерча Советий доалахьарча предприятешка организацешка хьалъеш хинна гIишлош. Юкъера лаьрхIача дIаяхийта капвложенеш а чакхдаьха гIишлон-монтажни балха а цул хьалхарча шера хиннарел шозза дукхагIа да.

Дика къахьегама толамаш даьхад укх шера наха чубаха цIенош хьалдеча. Цхьайтта бетта городашка, республика юрташка бахача нахага дIакхьчад 86 эзар квадратни метр наха чубаха цIенош, уж 1974 шера цхьайтта бетта хинначул 1,8-зза дукхагIа хул. хIаьта моттигерча Советий организацешка — кхозза дукхагIа. Цул совгIа жилищно-гIишлошъеча кооперацe хьалдаьд 5,3 эзар квадратни метр наха чубаха цIенош.

А. Шерипова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе парафинови цех, машинидаьтта арахеца мощносташ, Тихорецкая — Лисичанск яха трубопровод, «Кавказ» совхозера птицефабрика хьалъеча хьахийца хиннача ерригача капитальни вложенех бизза пайда ийцаб. Толамца чакхдаьннад троллейбусни депо хьалъечара балхаш, иштта дика чакхдоалаш латт хьалхара троллейбусаш леларгйолча наькъа реконструкци елга а.

Цхьабакъда, цхьайолча районашка е йоагIача бесса йоакхо яц гIишлош хьалъеча хьахьожаяьча капитальни вложенех бизза пайда эцара, ханнахьа гIишлош эксплуатаце дIаялара а. ГIишлош хьалъеча халданза тIахьожам доаттабац моттигерча организацей кулгалхоша.

Масала, Грозненски районе капвложеней шера план 76 процент мара кхоачашъяьяц, Ачхой - Мартановски районе — 66 процент, Веденски районе — 44 процент, Назрановскии Ножай-Юртовскии районашка — 62 процент. Цу районашка цхьайола объекташ хьалъеча капвложенех пайда эцилга геттара эсала лел.

1975 шера Ачхой - Мартановски района КоатIар - Юрта школа хьалъяра хьожадаьча 412 эзар сомах 11 бетта пайда ийцар 134 сом мара хилазар. Ведана хьехархошта баха цIенош дара хьахийцача ахчах пайда ийцар 28 процент мара дац. Цу районерча Гуни яхача юртарча школана кердаяр хьатIаяра. Козеной-Iаме пансионат хьалъяра план а кхоачашъяьяц, хьахийцача деррига ахчах цига пайда ийцар 20 процент мара дац.

Къаьстта хала лел Назране школана лаьрхIа наха чубаха цIенош, Назрановски водопровод, Ножай - Юртовски районера Энгеной, Центарой яхача юрташка школаш хьалъеча хьахийцача капиталовложенеех пайда эцилга.

Ер шу чакхдалалехьа пачхьалкхен планагIа хьал а яь эксплуатаце дIаяла езаш яр 12 эзар дешархочоа лаьрхIа 36 школа. ХIаьта цхьайтта бетта эксплуатаце дIаеннар 5872 дешархочоа лаьрхIа 15 школа мара яц. Дукха школаш йистеяла гаьна яц, царех цхьаяраш декабрь бетта эксплуатаце дIаяла а лерхI, лоацца аьлча школаш хьалъяра плац республика кхоачашъяьяц.

Цхьабакъда, цхьайолча республикерча гIишлошъеча организацешка хьинар кхо ца деш къахьег пятилетка тIеххьара шу толамца чакхдаккхара. Царна юкъе я 1976 шера чотах хIанзлехьа къахьегаш йола коллективаш а. Царех я Нохч-ГIалгIай гIишлошъеча управлене СМУ-7, «Союзпромэкскавация», «Кавэлектромонтаж», «Грознефтехимремонтстрой» треста, «Чечингазстрой» треста, кхы дуккхача гIишлошъеча организацей коллективаш.

ЛаьрхIа дола денош мара дисадац иттлагIа пятилетка, продукце дикалеи лакхача эффективностеи пятилетка дIайолаяла. Укх шера юхедисача деношка тIадоагIача шера бизэача низаца болх бергболаш гIишлош хьалъе еза моттигаш кийчъе еза, планаш кхоачашъяра эшаргдола документаци бокъонца кийчдаь хила деза, эшаргдола ахча ханнахьа хьахьожаде деза. Укказа массане а кхетаде деза кердача шера хьалъе еза гIишлош дукха дукхагIа йолга. Цо эггара хьалха дIадех кулгалхоша къахьегам дикагIа вIаштIехьбаккхара шоашта тIалатта бехктохкам боккха хилар, инженерно-технически болхлой материально-технически Iалашо яра болх дикагIа вIаштIехьбаккхара оарцагIбала безаш хилар, къахьегамах алапи телара система эргаяккха езаш хилар. ЛоархIаме гIишлош хьалъеча шин сменагIа гIишлошъераша болх бергболаш гIулакх вIаштIехьдаккха деза.

А. ТОЛУБАНОВ.

ЧАХ ДАЬ... ХУДАР

Аттача хьалашка доахачгаІа доаккхийташ бац укх шера республика хьайбаш леладераш. Массадолча хІаман тІехьаше хойолийт укх аьхки лаьттача йокъало — кхоачам болаш дац гІожен мошен доакъараш. ХІаьта цу гІулакха къаьстта лоархІаме да къахьегамхоштта шоай чура кхоачамаш хьалахьар, хІаман хьисап долаш уж хилар. Доаханна доакъарийца кхоачам бара ча дика хилар гучалаьннад. Цунах кхетачча пайда эцаш хилча, хьайба рацион йиза дІаоттаю цо.

Грозненски района Ленина цІерагІча колхозе укх шера цуххьашха дийхка Іац доаханна ча. Хьай чу дехкар из бІарчча долаш а аьте а, екъа концентраташ етташ Іанарца кІаьддеши. Доакъараш кийчдеча цехе соахка Іай тоавьй ча батен силосаца вІашагІа эдула лини. Атта а пайдана а да. Цхьабакъда, мел аьлча а, хьай чу юкедисанза Іацар ча. Цудухьа хІанз, колхозе хьалхагІа санна доаханна ча дехкилга дита а дита, цунах худар кийчде болабеннаб. Керда кийчдеча доакъарах тох 70 процент чан 30 процент концентраташ, патока, микроэлементаш. ДІайха долаш тел доаханна худар. Чам дика ба цун, дегІе пайдена да из, цудухьа хьаккхе дуа а дуъ. ЧІогІа пайда баьннаб кердача тайпара ча кийчларах — цхьаккха хІама юхе ца юташ дие кхоачаду хІанз ча.

Чах худар кийчдергдолаш лини нийсъяра кхы тІа а дукха мах бахийта безанзар колхоза. ХьалхагІа гІожа доакъар оаташ хиннача линех цхьа цхьеш хоттар мара кхы хІама даьдац. ХІанз цу чу гІолла лаьхке, худар ккеххадеча яьшка чу схьалчутел аьта ча. Дозатор а шхи яй а оттабаьб.

Бакъдар аьлча, оборудовани вІашагІйоллаши нийсъеши деча балхашка-м мах бахаб. Иззал мах ца болаш-м цхьаккха хІама а хург мичал. Шоай низаца кийчъяьй еррига оборудовани — говзанчаш, техника дика довзаш бола нах ба колхозе. Царех ва механик коммунист Али Нурудинович Исмаилов, машинисташ Умаханов Асуагана комсомолец Абдурзаков Хамали, слесарь Федор Романович Ильченко. Дика специалист ва доакъар кийчдеча цеха заведующи Хамзатов Паша а. ХІанз цехе мел йолча механизмаша шийсен хадданзей бу болх.

Чах худар кийчдеш йолча пункта продукци езаннай колхоза хьайбаш деладераштa. Уж раьза ба: дика юъ из доахама. Цудухьа хІара ферма болхлой денна доаханна худар дуккхагІа эца гІерт. Цхьабакъда, пунктера юхха диса балхаш хІанз а д. даьннадац. СовнагІа оборудовани я болх беш. СменагІа болх беш тахан укхаза 15—16 тонн мара кийчдац худар. Цхьабакъда кастта болх беш хургба ши яй кхы а, цул тІехьагІа деннен бийсаннен 35 тонная кІезигагІа доацаш кийчдергда укхаза худар. ХІаьта из геттара дукха эш. Низткъа мара тоъац из деттача доахана. Кхы а кагий бежанаш кІезига мичад колхозе.

ХІанз, беррига мохк дикача къахьегама совгІаташца КПСС XXV съезда накъабаха кийчлуш болча хана, общественни хьайбашта шортта доакъар хургдола кхоачамаш хьалхьар — боккхача лоархІамера гІулакх, хІана аьлча цунах тийша ба доахана продуктивность лакхъялара боарам. ХІаьта уж кхоачамаш хІара боахаме долаш да. Уж хилар хьахьоакх Грозненски районе Ленина цІерагІча колхоза къахьегамхошта карагІдаьннача. Эшар хІама лац хьинари инициативен мара.

А. ШАМСУТДИНОВ.

РАШАЕВАЙ ЗВЕНОЙ ТОЛАМ

Мичурина цІерагІча совхозе Рашаева Амината свеклаш лелаю дуккха шераш да. Шоай звеньевойгара Аминатагара масал а эцаш укхазарча хиш дехкача лаьтташ тІа мерза овлаш хьувкъаде Іомабеннаб итташ кагирхой.

Кхетам болаш даь хІама хинад пов. Рашаева коллективана керте оттаяр. Кердадар балха юкъедахьа, нахаца кхетама болх бе, доагІар хьадеха, Імерза хила ховш я из.

Шерра-шера хІара гектара тІара 350—400 центнер свекла чуэц цун звенос. ХІаьта ийслагІча пятилетка укх тІеххьарча шера хІаране цаІ-ах, шинъ а лелаеш 68 гектар свеклаш хьалкхейир цу коллективо. Бакъдар аьлча, къаьстта хала нийсделар ер шу. ХІаьта а планагІа 220 центнер чуэца езача метте 370 центнер хІара гектара тІара чуэца езаш дар звенос тІанйца социалистически дехкараш.

Ма-дарра аьлча, оасар деш, нийлхъеш, хий дилла йиш хургйолча тайпара хІара мугІ цІенбеш дийца ца валлел ду, кха къахьийгар цар. 50 сагвар 68 гектара тІа из культура хьалкхееш. Йоачаш хиларга са е ца тувсаш низ тІабахийтта хьийгача къих хьахиннача беркатах тахан йоккхий еш я Рашаева Амината звено: 400 — 500 центнер мерза овлаш чуийцар цар хІара гектара тІара. Йокъал эттача укх шера боккха хьуакъам ба из. Укх тІеххьарча деношка пхе шера планал совгІа свеклаш дІачулуш яр звено.

Дуккхача шерашка Амината баь болх Къахьегама ЦIеча Байракха орденца белгалбаьккхаб Даьхено.

М. МАДАГОВ.

Механизатораш дешаш ба

Механизаторий мугІараш шердара йоагтІаш йола йоакхо ю Малгобекски района «Кавказ» яхача винсовхозе. Укх шера 28-гІа октябре дена укхаза болх бе йолаеннай трактористий курсаш. Цига дешаш 20 саг ва, царех 3 кхалсаг я.

Хургболча механизаторашта хьехаш ба бояхама керттера специалисташ: совхоза керттера инженер В. Попов, керттера агроном В. Крошка, юртбоахама машинашта вола механик В. Бекетов, кхыбараш.

ИттлагІча пятилетка хьалхарча шера бІаьстан балхаш деча йоккха говзал йолчарца цхьана къахьегаш хургба къона механизатораш.

М. РАШИДОВ.

1977 шера календарагІа...

КПСС XXV съезда къахьегама совгІат кийчдара шерра социалистически яхь йоаржаьй Нохч-ГІалгІай гІишлошъеча управлене СМУ-1 бригадаша. Цу яхье хьалха латтачарех я цхьоалагІча участкера Аристов Василий Сергеевич керте латта отделочникий бригада. Цу гІишлой - монтажни управлене эггара хьалха Злобина метолах къахьега йолаеннарех я из коллектив. Из метод чІоагІа пайдане хилар гучадаьннад бригада болхлошта. Цхьаккха бутт дІабахийтабац цар паччахьалкхен план 125—130 процент кхоачаш ца еши бІаьш сомий маьха гІишлой материалаш кхо ца еши.

Хадданза социалистически яхье хьалха а латташ иштта болх беш йолча отделочникий бригадо дика къахьегама лерийтай ийслагІча пятилеткагІа. Цо дикен тІехдикеи отделочни балхаш чакх а даьха пятилетка шерашка дІадениад итт цІа. Царех бархІ цІа хІаране чу 110 квартира йолаши шиъ хІарадар 75 квартира йолаши да. ГІишлой - монтажни балхий пхе шера задани ханал дукха хьалха кхоачаш а я 1977 шера календарагІа къахьегаш ба бригада гІишлошъераш. КПСС XXV съезд хьеллача денга кхачалехьа 149 квартирий цІа а эксплуатаце дІадала лерхІ цар.

Ши-шерІа хьахулаш дац уж къахьегама толамаш. Цун керттердар да хьинар кхо ца деш гІишлошъераша къахьегари бригада кулгалхочо ший коллектива къахьегам кхетамца вІаштІехьбаккхари. ХІаоа дийнахьа итогаш ю цар шоаш даьхача толамий, кхоана уж кхы а дикагІа хилийтара де дезараш белгалдоах. Цхьа моттиг нийсъеннаяц укх тІеххьарча шерашка бригадерча моллагІча саго къахьегама е производственни дисциплина толхаяь.

Къаьстта дика къа а хьегаш социалистически яхье хьалха латташ хиларца белгалбаьнна ба отделочникаш В. И. Валуйская, Р. Н. Бондарева, М. Х. Бирзоева, А. И. Разина, бригадир В. С. Аристов, кхыбараш.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

СУРТА ТІА: (аьрдехьара аьттехьа) отделочникаш В. Валуйская, Р. Бондарева, М. Бирзоева, А. Разина, бригадир В. Аристов.

И. ПЛИЕВА сурт.

ДОШ ЧІОАГІА ХУРГДА

Наурски района «Россия» яхача колхоза № 2 йолча шурий-товарни ферма коллектив массадолча хьокхамех хьалха латташ хьайоагІа боахаме. Укх шера 6 ноябре кхоачашйир ферма коллективо паччахьалкхенга шура йоахара укх шера план, хІаьта укх деношка шера заданел совгІа 40 совгІа центнер шура ехкар цо паччахьалкхенга. Ер шу чаккхдалале паччахьалкхенга 50 центнер совгІа шура йохка лерхІ ферма хьайбаш леладераша.

КПСС XXV съезда даха мадоагІара накъадахара сийна яьржача яхье хьалха латт доярка ш Б. Курбанова, А. Мусаева, Я. Хакуева, иштта кхыбараш. Шера план 2550 килограмм йолча метте царех хІаране 2800 — 2850 килограмм шура йоаккх хІара беттача Іаттагара.

Коллектива хьинар айдаьд кастта хургйолча КПСС XXV съездо. Цун сийна шерра социалистически яхь яьржай коллективе. Коллективо дег тІара къобал а деш тІайийнар «СССР халкъа боахам дегІакхувлара керттерча лостамех» аьнна КПСС ЦК XXV съезда оттаяь проект. Цун сийна хІара доярках ший торопашка а хьежа, керда декхараш тІайппал — тІадоагІача шера январен февралеи беттаншка хІара Іаттагара 300 килограмм шура яккха. Хьайбаш леладераша уж декхараш кхоачашдара беррига низ тІабахийтаб.

С. САИДОВ.

ДАЬХЕН РУЗКЪА ДЕБАДЕШ

ИйслагІча пятилетка тІеххьара шу доладелча гІоне мехкдаьтта даккхара план толамца кхоачашъяра тІехьа шерра социалистически яхь йоаржаь къахьегаш хьайовгІа «Горскнефть» НГДУ мехкдаьттахой коллектив. Дукха мероприятеш чакхъяьхай тІоанашкара мехкдаьтта дукхагІа хьадаккхара, скважинашта лаьттан кІалхарен капитальни ремонт еча цеха болх тоабара тІаерзаяь. Иштта болх барах боккха къахьегама толам баккха карагІ а даьннад: 5 декабре, советски халкъо СССР Конституце цІей деззеча дийнахьа, ийслагІча пятилетка план ханал хьалха кхоачашъярах рапорт делар тха коллективо Даьхена. Ер шу чаккхдалалехьа планал совгІа 102532 эзар тонн «Іаьржа дошув» даккха дага ба управлене мехкдаьттахой. Къахьегама оасарле лакхъяра план 101,1 процент кхоачашъяьй. Социалистически яхье хьалха латт В. Т. Милодаров начальник вола РИТС-1, Е. М. Данилец начальник вола РИТС-2, И. Г. Величкос кулгаллу мехкдаьтта кийчдаран из дІадахийтаран йолча участкай коллективаш.

Из толам ши-шегІа хьахиина бац. Цун ларде улл болхлой хьинаре къахьегам, инженерий, мастерий дегІаена творчески инициатива, боахама кулгалхой, профсоюзни, партийни, комсомольски организацей боккха кхетам баларен организаторски болх.

ХІанз тха специалистий теркам цІенхаштта тІаозаш я тІеххьарча хана тІоанашкара дазлени хий чу а ухийташ нийса доаттаярца мехкдаьтта доаккхаш йола Эльдаровски моттиг. Скважинашка чуухийтача хих тайп-тайпара химически реагенташ — полимераш уйташ хилча мехкдаьтта дукхагІа хьалдоагІа. Цхьабакъда, цу моттиге цу тайпара баьча балхах хІанзалца хьахеттача тайпара пайда баьнна бац.

МехкІаьттана меттел дукха хий тела яьнна Іаьлий-Юртара къаьна скважинаш а. Йолаш йолча скважинашкара дукхагІа мехкдаьтта даккхара тайп - тайпара мероприятеш кийчъеш а уж чакхйоахаш а дукха болх бу специалисташа. Цу даькъе боккха доархІам болаш ба рационализатораша беш бола болх. Дукха рационализатораш ба В. Т. Милодарова кулгалдеча РИТС-1 коллективе. Цу коллектива чота тІа итташ рацпредложенеш я. Укх шера 32 эзар сом экономически эффект йола 20 рационализаторски предложени балха юкъейихьай Е. М. Данилеца кулгалдеча РИТС-2 коллективо. ХІаьта, еррига управлене гІолла даьрхІача 1975 шера 59 эзар сом экономически эффект йола 115 рационализаторски предложени производствана юкъейихьай. ДІадахача шера хиннача дукхагІа я уж.

Щенхашта терко ю управлене къона болхлой кхебара. ХІанз а дукха балхара дІаухаш,балха юха хьажйбеш моттигаш нийслу тха НГДУ. Из кхоачамбоацар дІадаккхара боккха лоархІам болаш ба наставникаша беш бола болх. Цу даькъе а дикка толамаш карагІдаьннад тха коллективана. Управлене дукха ба хьинаре къахьегарца шоай сий даьккха бола къона мехкдаьттахой. ХІанз шоай боккхагІболча новкъосташца цхьана КПСС XXV съезда сийленца цакъабахара къовсам доаттабеш ба уж.

З. СИЗОВА,
«Горскнефть» НГДУ йоккхагІйола инженер.

ПТИЧНИК-АВТОМАТ: ПЛАНАЛ СОВГІА ДОЛА МИЛЛИОНАШ ФУАШ

«Красный ключ» яхача Нижнекамски птицефабрикера хІара денна торгови сете дІадоахьийт 250 эзар фуъ. Царех а тІаш соахка январь бетта продукци арахеца йолаеннача кердача птичника-автомата конвейер тІара дІаухийташ да. Уккхаза йоккхача корпуса чу 250 эзар яхка котам делаю.

Нижнекамски фабрика цунна тара йолча кхыча предприятейн эргашагІа я цун принципиально керда конструкци хиларца. Котамаш яйга йовкъаш а ехка 10 зала йийкъача цхьан помещене чу я. Цо торо хилийтар цкъа дале гІишлю хьалъярга дІаходар кІезигде, хІаьта шозлагІа дале ерригача производствени процессашта йизза механизаци автоматизаци е а. Котамашта хІама тоссилга, бІехал арайоаккхилга, хий меладелга, фуаш гулделген царна сортировка елген — из дерригa а машинашен механизмашен ду укхаза.

Миллиона дийлагІа дакъ долча котамий Іулага хьожаш 9 сагмара вац: операторашц зооветеринарни болхлойи. Уж цу тайпара мощность йолча къаьст - къаьстача птичникех латтача фабрикашка барел шозза кІезигагІа ба.

Кердача предприяте шера болх беш Іоаяьча опыто къахьега хьахьекхар цун совле. Хьалхарча шера болх беш птицефабрика гулдир 43,6 миллион фуъ — планагІа лаьрхІа хиннарел 3,6 миллион дукхагІа. Юкъера лаьрхІача хІара котама тІехьара гулдаь фуаш 240 хилар — продуктивноста проектагІа лаьрхІарел 20 фуъ дукхагІа. ХІара болх беча сага лаьрхача шера арахийца товарни продукци 197,5 эзар сом хилар — цу тайпара мощность йолча, моллагІа яраш санна йолча птицефабрикашкарчул шозза дукхагІа.

СУРТАШ ТІА: СССР Лакхехьарча Совета депутат «Красный ключ» яхача Нижнекамски птицефабрика оператор Шипачева Валентина кердача птичника - автомата управлени еча пульта тІа я (лохехьа).

Птицефабрика кердача автоматизированни птичника йоккхача корпуса чу 250 эзар котам лелаю (лакхехьа).

В. АКИМОВА сурташ. АПН.

СЪЕЗДА СИЙНА

ЧІоагІа хьинар айденна съезда хетаяьча вахте къахьег грозненски вагонникаша. Дерригача технико-экономически хьокхамий цхьайтта бетта план ханал хьалха кхоачаш а яь шера план кхоачашъяь яла йоал. ИттлагІча пятилетка чутах бІарчча бетта мохкдаьтта продукташ чуйотта цистернаш кийчъеш я промывочно-пропарочни станце коллектив.

Боккхача сакъердамца Іомаду вагонникаша КПСС ЦК Декабрьски Пленумеи СССР Лакхехьарча Совета йиълагІча сессеи соцамаш. «1976—1980 шерашка СССР халкъа боахам дегІабоалабара керттера лостамаш» яха парте XXV съезда оттаяь КПСС ЦК проект. ТІайоагІача хана кхоачашде дезача доккхийча декхараша кхы а хьинарегІа къахьега тІахьех уж.

Укх деношка къаьстта беркате къахьег вагонашта технически осмотр еча пункта коллективо. Грозненра цар дІайоахийташ йола хІара состав дика хьежий, тешаме йолаш йоададІа. Уж а кхыдола а къахьегама толамаш доахача доккха дакъа юкъекхухь коммунистически къахьегама ударникаша вагоний осмотрщикаша Повикова, Вакуленкос, слесараша Клюйкова, Эздаева, Начхоева, цистерний промывальщикаша Саварина, Тракова, Карболсунова, иштта кхычар а.

• • •

Грозненски локомотивни депо дикагІчарех лоархІаш я коммуниста В. Шакшуева кулгалдеш йола дизельно-заготовительни цеха доагора аппаратура отделене коллектив. Социалистически яхье дуккхаза а хьалхара моттигаш яьха цеха коллектив иштта хьалха йолаш хьайоагІа КПСС XXV съезда хетаяьча социалистически яхье а.

Пятилетка тІеххьарча шера план ханал хьалха кхоачашъе аьнна денна дош кхоачашдара хІара дийнахьа 120—130 процент продукци арахец доагора цеха коллективо. Еррига продукт тІехдика йолаш ОТК гІолла чакхйоал.

ТІехдика болх бу къахьегама ветеранаша слесараша Шатрюков Павела, Печенных Андрея, Бондаренко Михаила, Овчаров Тимофея. Царех хІаране шиъ-кхоъ говзал Іомаяьй, шоай къахьегама опыт кхо ца еш дІател кагирхошта. Шоай къахьегам вІаштІехьбаккха ховш хиларах, творчески къахьегарах ийслагІча пятилетка шоай декхараш диъ шера кхоачашдаьд цар.

• • •

Грозне станце дукхача движенеша — маневрови диспетчераша, поездий составителаша, башмачникаша, сигналисташа, стрелочникаша ханал хьалха шоай ийслагІча пятилетка декхараш кхоачаш а даь укх деношка иттлагІча пятилетка чотах къахьегаш ба.

Укх деношка машинашкьа транспорта болхлой профсоюза ЦК-аси бувзама накъйй Министерствай станце дукхача болхлошта «ИйслагІча пятилетка ударник» яха сийлен цІи яла оттадаьд.

Г. АНОХОВ.

ВАХАРА ЭГГАРА ДЕЗАГІА ДОЛА ХІАМАШ. СЕНАХ ЛАТТ УЖ?

СССР Іилмай Академе социологически тохкамий Института прогнозаш уттаеча сектора заведующе исторически Іилмай доктора Игорь Бестужев-Лалас дувц вахара социалистически образа маІанахи белгалагІча оагІоехи.

— Вахара образ—исторически категори. Цо хьахьокх производства керттера способи наьха общественни отношеней маІани. Вахара социалистически образ хьавІашагІкхет производства средствашта общественни доалахье хилара ларда тІа, марксизма - ленинизма идеологе ларда тІа.

Вахара социалистически образа эггара белгалагІча оагІоех цаІ — сийлахьча общественни декхарца санна къахьегамца леладу гІулакх. Ерригача общества духьа творчески къахьегача ший моттиг хьа а лаьце дІаотт саг, шерра пайда эц Іаламо наха деннача хьаькъалахи говзалахи. Къахьегамцарча цу кердача гІулаккхашкара хьагуш я бІарччача общества хІара саген духовни дунен чу кІоарга лостам беш теха гола.

Социалистически обществе шийна хьашт дола гІулакх харжа шерра торо я, моллагІа образовани йоаккхалургья, лакхера яр а тІехьа. Из я саго сага эксплуатаци еш йоаца, Іазапеи дискриминацеи моллагІча кхыча тайпаех — социальни е расови — мукъа йола, наьха вахара материальни культурйни боарам хадданза лакхбара даим йоакхо еш йола общество.

Бакъдар аьлча, тахан-м ала йиш йолаш дац вай мехкарча 250 миллион граждание хІаране вахара боарам цхьатарра лакха ба аьнна. Цу тайпара нийсхо хулалургьяц «хІаранегара — хьинарга хьежжа, хІаранена — эшарга хьежжа» яха принцип керттера а йолаш йолча коммунистически обществе мара. Цхьабакъда тахан, «хІаранегара — хьинарга хьежжа, хІаранена — къахьегарга хьежжа» яха закон лелача социализма хьалашка тІа-гІа дукхагІа холуш чакхйоалац латт вахара боарамашка хІанз а йолаш йола башхалонаш хадданза нийсъяра тІаерзаяь уйла.

Вахара ши образ, капиталистически социалистически, къаьстта шаьра белгалйоакх сага вахарерча эггара дезагІа долча хІамашцарча гІулакхо. Социализмо хьа ма кхеллайний хьалхагІа дІанхача адамий общество дегІаахара ерригача этапашца нийсйича геттара керда сийлехьи дикагІеи чулоацам болаш йола наьха вахара образ.

ТІаккха сенах латт социализма дезагІа дола хІамаш?

Цу хаттара жоп далар духьа вайна эшараш кхоачашделга теркал а деш зе еза вахара образ. Условно массехк боарама декъ уж Іилмо. Юххьанцара е дохагІа дараш аьнна цІераш техкай саг ше хьаллоаттавелга Іалашдеш долча эшарех — кхачах, барзкъах, чуІеча моттигах, кхыдарех. Цу классификаце шоллагІча мугІаре хоадамболашагІа яр хул цу эшарий дикала оагІув. ХІанз эшар — кхачачам болаш, барзкъа — товш, чуІа моттиг — хІанзарча боарамe хулга да.

ХІаьта эггара чІоагІагІа эшарех лаьца аьлча, эггара хьалха царех да—наха юкъера бувзамаш, цар духовни юкъмоттиг. Уж а иштта саг массе оагІорахьара дегІаварца дувзаденна дола эшараш да: массе оагІорахьара знанеш кІоаргьяр, тоам болаш мел долча хІаманна тІакхоачаш хилар. Юххера а, творчества даькъера эшараш: общественно - политически хьинар, Іилма-технически, художественни, культурни гІулакхаш. Теркалдерга вай, эггара чІоагІагІа эшараш дегІадаххарген эргадувлаш тоадаларген диллача доазув доацаш хиларца белгалдоалаши хІаьта эггара лохагІа бола боарам естественни доазув долаши хилар.

ХІанзарча дунен тІа эшарий проблема общественни системай вахара низ, цар идеологически лостамах доала беркат тахкара маІан долаш я. Экономически дегІадахкарах хьахиннар а лаьрхІа наьца хьалторо лакхъяр — социализмо алхха лерхІар дац. Эшарашца бизза кхоачам бар саг массе оагІорахьареи цхьатарреи дегІавоалавара эггара дикагІдола хьалаш вІаштІехьдоаха гІулакх морг лоархІ вай. Материальни хІама тоадалар духовно дегІавара экономически ло боллар морг да. Цул совгІа, хьалхагІа вай дийцнача тайпара, социализм хьалъеча юкъагІа овлангара денз хувцаденнад къахьегамцара гІулакх.

Сий деш йоах вай шоай балхаца творчески никъ лелаберий, производственни заданеех дика доархІаберий, шийна тІадилла гІулакх беркат доаллалар аьнна хетача уйланца кхоачашдерий цІераш. ХІаьта вайцига социалистически яхье котваьннар дукхагІча хана тІехьвисачоа новкъостала воагІа хьалха латтарашца нийсвеш из тІехьаккхевар духьа. Традиционни а хинна дІаэттад вайцига мехка лоархІаме гІишлош хьалъеча кагирхоех бола дукха добровольцаш ухийтилга а.

Укхаза вай вахара образа дезагІа долча кІамай кхы цхьаькха цхьан лоархІамеча категорена — хІаранен массанен хьашташ цхьатара хилара — дІатІаккхаьчад вай Из а да социализмана карагІдаьнна доккха исторически хІама. Духхьал юкъарча берката цхьана хьегача къиво хулийт уж хьашташ цхьатара. Саго ший вахарах кхоачам бара бустам юкъарчал доацаш общества хьалхашка цунна карагІдийнна хІамаш къоабаллаь тІаэшара боарамца яйхха бувзабенна ба. Белгала аьлча духхьал цунца хьагуш я хІаранеи общественнии хьашташ цхьатара хилар холоийташ йола вахара коллективистски образ.

Социалистически практико хьахьокх, духхьал коллективе, лерхІараши хьашташи цхьатара хиларах вІашагІкхийттача наха дІа-хьа лелаеча гІулакхашка саг, индивидуальность, бокъонца ше ма-варра хьаотта йиш йолаш хилар. ХІаьта цхьатарра уйлаш ярий коллективана мара могаргдац сага ше ма-варра хьавовзийтара эша хьалаш вІаштІехьдаха. Хьалха Маркса а яьхад. «нагахьа санна саг алхха шийна къахьегаш вале. из бакъдар аьлча, гІорваьнна Іилмахо, сийлахь - воккха хьаькъала да, боккъал башха поэт хила тарлу. цхьабакъда цІаккха а хулалургвац бокъонца ше хургвар хинна ваьннеи сийлахь-воккхеи саг-м» (К. Маркси Ф Энгельси «Юххьанцарча произведенеш тІара». 1956 оагІ. 5)

ХІаране алхха ший духьа хьийга ца Іеш къахьегача социалистически коллективе чуйоссаю эггара дикагІйола нравственни оамалаш — ший яь ца Іеши кхыметтел алхха таргарчун яь ца Іеши. Ленина яьххача тайпара, «гаьцарчун» а йоакхо е ховлга. Коллективо наха чуйоссаю вІаши бехктокхам хетаргбола уйла, кхычарна хьалхара ше кховергвоаца депал. Коллективе саг бокъонца ва ма-веззара дегІавоалавaро лерхІ тоьал лакха культура йолаш из хулга а. Цудухьа сел могадеш да вайцига морально а материально а знанешта тІакхе гІертар, книжкашра безам, искусствана тІаверзар. Пропаганда ерригача средствашца Іомабу миллионаш бола нах музыкаи живописеи произведенеш, поэзи кхетае. Духхьал коллективо сий доаккх юкъарча культура лакхагІча боарамга кхаьчарил. Дагадохийта мегаргда социализма хьалашка деш дола къамаьл наьха общественни хьал цхьатара хулийтилгах да, цар физически дог-уйлачи низаш цхьатара хулийтилгах цхьанна тайпара а дац (В И. Ленин, Соч бизза гуллам, т. 24, оагІ. 364) яха ленински дешаш. Бокъонца сага ший гІулаккхаш массе оагІорахьара дегІадоаладара цхьатарра хьалаш хилийтара хьакъехьа да деш дола къамаьл. Цудухьа КПСС XXIV съезде цхьа билгалан доацаш хиннадац саг дегІакхувлари эргавоахаш толвари тІа-тІа боккхагІча лоархІаме хилара хьакъехьа къамаьл, хІана аьлча из ца дича вІаштІехьдаргдац тахан е коммунизма материально - технически база хьве а, е коммунистически общественни отношенеш хьахилийта а.

Иштта доархІаме да общества революционни эргалояра хІара деннарча практика вайцига коммунисташтеи парте боацараштеи хетараши цар гІулакхаши вІашагІъуваш хилар белгалдаккхар а Ше мехка доал ду парти хиларах тара КПСС-о кхайкаду общества ерригача классийи социальни группайи овлангара хьашташ. Из я миллионаш болча наьха коллективни сакхетамера хьагуш йола, халкъа юкъара деррига социально - экономически декхараш кхоачашдеча Іалашмате боккха материальни низ болаш йола идейно - политически моральни цхьоагІо. Коммунистически нравственноста лардаш миллионаш болча наха гарген кхетаеш я коммунизмо цхьаккха керда хІама «дага ца даьцандаь», цо даьр алхха бІаьш шерашка дагаьккха нийсхой, дикаи, бокъон, ираза идеалаш кхоачашъярга бола никъ хьалахари хьабеллари да. Цудухьа коммунизма принципаш саг массе оагІорахьара дегІавоалавара, коллективизма, къахьегамца дикалга диллача керда гІулакх леладара ший идея а тІехьа хургволча сага морала ларда а хиле дІаотт.

Кхоанарча денга бІубенна хьеж советски нах. Из бІубодар социальни гарантей дегІаенача системаца да, дерригача халкъо юкъарчал доацаш дакъа а доацаш уттаеши кхоачашъеши йолча йІаьххача ханна лаьрхІача социально - экономически планашца а дувзаденна да. Боккхача доархІаме я советски наьха мировоззрени, марксизма -ленинизма идеалашта уж мутІахьа хилар. КІоаргга идейно дог тешарца вІашагІъув вай патриотизма уйла а.

Бакъдар аьлча, шийл дикагІа кхы доаца дуне тахан вай хьалдаь даьннад, цун дикагІйола принципаш бокъонца кхоачашъяь яьннай ала йиш йолаш дац вай. Цхьабакъда хадданзеи гІулакхашцеи воай идеалашка кхача гІерташ да вай. Хьалхара, революци ялалехьара дуне хІанз а дІахо шай ха чакхйоаккхаш да потребительски психологе цхьадолча гІулакхашка, харцрузкъа Іоалара, лечкъораш дара, кхааш ийдара, малараш тІехдахара даькъе. Кхыча мехкий вахара буржуазни образ белггаларча даькъе Іаткъаш хилар а холуш да. Цхьабакъда исторически хьалххагІе а хоададаь Іоадиллад: наьха сакхетам чуи оамалашкеи шерача замах юхедиса во хІамаш вай оалараша доаттабеча къовсаме, шеко йоацаш, котъяргья Іилман коммунизма теоре хьакъехьара вай социальни идеал.

(АПН).

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ФРАНЦИ: ЦIИЙИ ПАЙДЕИ

150 тонн доазал долча прессо «Пежо» яхача фирма автомобильни завода (Сушо яхача городе) къонача болхлочун аьрда кулг аьчад. 25 шу даьна эIамига саг кхы метта ца воагIаш чоал вусаргва. Металлообрабатывающи промышленноста болхлой профсоюзо администрацега протест кхайкаьй, пресса тIа болх бе автосборщик Iома ца вар хатара керттера бахьан долга дIа а хайтад.

— ДIа-юха верза мара ца кхуваш лехк тхо, — йоах «Пежо» вокхагIа волча болхлоех цхьанне. — Болхлой даим кIезиглуш латташе а хьалха хинна продукце объем дIаех тхогара. ТIаккха квалификаци Iомае е керда професси карзерзае кхувргдий тха!

Сушорча заводе хиннача цу хатарца дувзадениа «Юманите» яхача газето яздора: «Къахьегамхой хьоцарахи уж халча оттабарахи баькха ца Iеш, цар цIий чотах а дукха пайда эц «Пежо» фирмас».

Къонача болхлочунца хинна фрагеди — Франце духхьашха хинна хIама дац. Капиталистически экономе хьалашка производствана интенсификаци яра процессо алсамйоах производственни човнаш, дуккхача ха-ла пах а боабу. Социальни Iалашон органий даннеех, 1973 шера 1302 840 производственни хатара регистраци яьй. Царех 146 эзар совгIа сага цIенхаштта човнаш яьй, цхьабараш чоал а бусаш, хIаьта 4305 саг веннав. Вешта аьлча: хIара ялх секунд массаза йоала хатар хул, хIара ах сахьата — болхло ла.

Производственни човнаш хиларах шера 36 миллион балха ди дайнад, цо хоалуш зе дIадаш къаман экономикана. ХIаьта човнаш хиннарий хьакъехьа дийцача физически лазар лайна ца Iеш материальни зе а хиннад царна. Цу тIа, экономика талхара хьалашкеи производство лоацъеча ханеи човнаш хинна болхло балхара дIабоалараштa юкъе хьалха хул.

Е. КОРНЕЕВ,
ТАСС корреспондент.
Париж.

СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ МЕХКАШКАРА ХОАМАШ

АХ-АХ МИЛЛИОН КИЛОВАТТ ЙОЛА ЭНЕРГОБЛОКАШ

Энергетически мощностий низ айбеш я Польша. ХIанз пятилетка кердача гIирсашта юкъе — 2,6 миллион киловатт йола «Козенице» яха электростанци, хIаьта иштта «Дольна Одра», «Понтнув», «Адамув», «Конин», «Рыбник», «Явожно-3».

Укх тIеххьарча пхе шера (1971—1975 шш.) мехко йоаккхаргья 96,5 миллиард киловатт-сахьат электроэнерги — заданегIа лаьрхIа хинначул дуккха а дукхагIа я из.

Энергетически база чIоагIъяра Польшана вежарашха новкъостал ду Советски Союзо. Цо технически новкъостал а деш эксплуатаце дIаеннай 12 йIовхалеи гидрои электростанцеш. Иштта Советски Союзо оттаергйолча хIаране 500 эзар киловатт йолча Польше эгтара йоккхагIча шин энергоблока кIал лардаш йохкаш латт хIанз. Иззал низ бола агрегаташ Польше духхьашха оттаеш я.

Керда мощносташ ханал хьалха болх бе йолаялийтарца накъабаьхкар мехка энергетикаш ПОРП VII съезда: оттаьча ханал дуккха хьалхагIа эксплуатаце дIаелар «Козенице» яхача электростанцера бархIлагIеи «Дольна Одрера» кхоалагIеи агрегаташ.

(«Интерпресс» — АПН).

✦⊙✦

ПХЕНЬЯНЕРА ВЫСТАВКА

Тайп-тайпарча шовзткъе итт маркагIа дола сахьаташ дар «Машприборинторг» яхача Эррисоюзни объединена Пхеньяне оттаьча «Советски Союзера сахьаташи телевизораши» яхача выставке хьокха оттадаь. Укхаза гойташ дар пхьарсах доахкадуи пенца хьалдоаладуи сахьаташ, будильникаш, тушол ягIа ходикаш, секундомераш, бIарrash дайнача наха лаьрхIа къаьстта шоай тайпара сахьаташ. ДикагIйолча советски 14 заводо выставке дахкийтадар совнагIа устройствaш — противоударни, герметически, цхьалха е шолха календарь дола, шахматни кхыяраш — йоахка сахьаташ.

Телевизорий экспозицена юкъе наьха безам чIоагIагIа тIаозаш яр «Темп-209», «Электрон - 206», «Рекорд», «Горизонт» яха телеприемникаш, советски промышленноста кхыйола изделеш.

Ф. ЛЕСКОВ,
АПН соб. корр.

✦⊙✦

«ДОШ» ВЕНГЕРСКИ МЕТТАЛА

Венгерски филолога Гез Кепеша ворхI шера-гаргга болх баьб эрсий эпоса шедеврана — «Игорева полках долча деша» — перевод еш. Ший болх цо дIаболабаьча хана цо перевод каьяр фински метталара «Калевала», дуккха эрсийи украински стихаш, ширача замалахьара кинаэий тексташ. ХIаьта а «Деша» перевод яра болх дIаболабара кхоачам болаш кийчо ях ше ваьннав аьнна хетацар цунна. Къаьнара славянски мотт Iомабе бийзар. Цул тIехьагIа, «Игорева полках дола дош» эгтара хьалха кепатеха арадаьнна 175 шу дизар белгалдоаккхача деношка хоза кийчъяь, йоккха тираж а йолаш, венгерски меттала араяьлар поэма. ЧIоагIа раьза хинна тIанийцар издани.

(АПН).

«Ткъамашца лела гIанд» аьнна бегашта цIи тиллай новкъосташа Хеннеф (ФРГ) яхача городерча Вильдеп Хельмута хьакхеллача ший тайпара йолча самолетах. 20 говра низ болаш йолча цун двухтактни двигатела сахьата 5 литр доагор доагаду. Сахьата 60 километр никъ беш йолча цу аппарата гIаттара 15 метр моттиг мара эшац. ГIатта 300 километр никъ бе йиш йолаш я из. Изобретатела яхачох, цун кхоллам 3900 метрга кхаччалца урагIбода. Ткъамаш вIашка а дилла автомобила прицеп санна миччахьа дIа-хьа йига йиш я самолет.

ДПН—ТАСС сурт.

ПЕКИНА ЧIОАГIА ШИШ-ПИШ

Белгалдаьнна хIама да КНР столице — «Шиш-пиш яха пен». ХIанзарча пекински протоколага диллача цунна тIаккхувла боагIа цIи хеза хьаьшкй. Цун цхьан оагIо тIа лерг хьатIадилла оал хьаьшага, китайц-переводчик шоллагIча оагIоца дIа а этте, низткъа хозаргдолаш цхьа хIама дуацаш шиш-пиш яха волалу. Хьадувцара кепе, цига гучадоалар цецвоаккхаш хIама да. Ширача замалахьарча говзанчаша беттача пено цхьа моллагIйолча динамикачул дикагIа хьахозийт низткъа мара къоасталургйоаца оаз.

Иштача хьалашка маоистски толмачага малагIа дешаш кхайкаде аьннад ховш дац. Цхьабакъда цхьаккха къайле йолаш дац, кхычa мехкара баьхкараштa хIанзарча богдыханаша лерге а ухаш дувца шиш-пиш. ХIаьта шиш-пиш сов чIоагIа хиларах цу сахьате кхетаду: кхыметтел дунен кхычa мIиингерчарна а шоаш дувцар дIахазар лов Пекина.

Президент Форд дукха ха йоапцаш цига ваха волча хана Дэн Сяо-пина, тахан Пекина эгтара хьалхара чIондарг лекхаш волча саго, унзарвоаккхаш, сцене санна шиш-пиш аьлар: «Адамаш юха ца къовлалуш текха дунен хIалак хургдолча кердача кIоага чу доллаш латт, цудухьа хIанз де юхедиса алхха цхьа хIама — из да, Мао Цзе-дуна даь васкет кхоачаш а деш, тIема кийчлуяга, туннелаш кIоаргагIа йоахилга, ялат Iалаш делга».

Дукха хье ца долийташ сихха теркалдир цун къамаьл. ВIашагIкхийттача Штатий пресс-секретара кIаьдвенна ше волаш санна белгалдаьккхар: «Ер духхьашхара шу йоц из тхона хоза». «Кхоккам кIаьдбалара политика дIа а яькха, вай эрсашта тIадаржар дезар китайцашта», — цо аьнначол IотIатехар американски делегаце цхьаькха члено.

Кхоккам кIаьдбаларa дешаца маоистий моастагIал долга хов хIанз кхыметтел дукха ха йоацаш а тIехьа Пекинера арадулaча къамаьлашкара хьакъяла хьаст лаха дага хиннарашта а. Китайски лидераша лерхIар — кхоккам кIаьдбара дош ахка дохийтилга е из юха къовлилга хIаьта а, юххера цхьа бIр канадски столице арадувлача «Оттава джорнэл» яхача газето КНР-ера президента Форда визит чакхъяьначул тIехьагIа. ХIаьта канадски Iилмахочо Гвин Дайера социадыр укх тайпара да: «Малхбузехьара хьлуха политически деятелаш СССР-ца кхоккам кIаьдбарах боаллача кхерамца унзарбахе харга диллача моллагIча американски «кера» хьалхагIе а бIаь очко лургья китайцашта».

КIи... оарах яь маьхк дIакьача. шол... дунен тIа эгтара дикагIа кхелла хIама яххаш язду Г. Дайера монреальски «Газетто» кепатеха араьккхача статьй тIа. ХIаьта маоисташа кIинганина баьха лелабеш ба американски сенатор Джексон, хьалхагIа хинна британски премьер-министр Хит, малхбузенгермански оппозице лидер Штраус. Уж кхоккхе а — дунен халкъашта юкъера гIулакхаш тоадара моастагIий ба аьнна хьакхайкаба латтараш. Царех хIаравар укх тIеххьарча цхьан шера КНР-е хиннав, хIаравар тIаьръюкъе а вилла лелаваьа цига.

ХIаьта Пекине, белгалдоаккх Г. Дайера, дукха ха йоацаш наха хьалхашка таьзет оттадаьд США оборона министр хиннача Шлесинджера, американски «керашта» хьалха ваьнна лаьтта из бухь оттаве вахачул тIехьагIа. Цхьабакъда, президент Форд вац, Г. Дайера хетачох, Пекино кIинганица баьха лелаберех, цудухьа паччахьалкхен секретара Киссинджера акцеш дикка кIезигьеннай цига. Маоистий царцара безам дIабаьннаб, белгала аьлча, хельсински совещане дакъа лаца уж раьза хиннадаь стратегически герзаш кIезигдара хьакъехьа цар переговораш яьлдаьи. Цудухьа хьалххаргIе а ха йиш йолаш да, йоах Г. Дайера, хьатIадоагIача шера «дунен пролетарната революционни авангарда лидераша» «президентски хоржамашка Форда аьттув ца а боалийтаь, цунна меттел моллагIа а дакъаргIа вола антисоветски милитаристи ультраьаьттехьара вайталахь яхаш дуIанца дехаргдолца».

Цхьабакъда, шIогIа детташ а шиш-пиш яхаш а йола Пекин хьаннагIчун яь а цхьанне йоакхо еш хила мег? Иштта-м хьавха дацаз-м йоах Г. Дайера. Кхыметтел малхбузехьара, маоистски дикашка дог даьха нах а эхь тIа а дожаш тешаш боагIа, пекински кулгалхоша юкъе даькхача ловзара юкъе уж шоаех нешкаш е гIерташ хиларах.

«Арахьарча дуненцарча гIулакхашта китайций шолха бустам хилар кхетаде атта дацар, цхьабакъда данза даргдоацаш дар, — язду цу тайпарча иллюзе лазар текха волча «Саузем ньюс сервис» яхача канадски агентства информационни служба кулгалхочо Кристофор Янга. — Цхьабакъда, из кхстадаь ваьнначул тIехьагIа паргIата воал хьо мэIача наьхеи кхалнаьхеи туалеташ белгалъеш йола китайски иероглифаш къестае Iомавеннaчул тIехьагIа санна».

...Пекине «Шиш-пиш яхача пенах» доахкача цецволккхаш долча хIамашка хьажа шо хьехе, из фусамдаьй эздел да. Цхьабакъда, нагахьа санна эхь-бехк ца хеташ хьа лерг хьа а лаьца, цу лерге хьона шиш-пиш ца а яхаш, шIогIа детташ хилча, Iа фу де деза (цу тIа а теркалделахь цхьаькха: хьа хьай гIулакха из деш ца хилар!), цупах иштта ала а оал: эхь-бехк ца хетар.

А. ПАЛЛАДИН,
АПН соб. корр.
Оттава.

«ЛОРАДЕ КIАЙ ОАЛХАЗАР»

Цхьа бутт совгIа ха мара яц М. Ю. Лермонтова цIерагIча республикански драматически театро ший сезон хьайийлла. Мирошниченко Анатоле пьесах оттаьча «Лораде кIай оалхазар» яхача спектаклаца хьайийллай театро ший сезон. Спектакль оттаьр ва театра керттера режиссер Чодришвили Георгий. Кагирхоех, цар гIулакхех, оамалех я спектакль. Мишта бах, сен уйла ю, вахаре моллагIа гIулакх нийсделча, фу де деза, коммунистически тешам тIара ца боалаш мишта хила беза дувц пьесас.

Эхь-эздел, иштта таханарча эIамигача сага дика оамалаш — из да кIай оалхазар, моллагIа е фуннагIа сага тIаккхаьчадар аьнна сий лораде дезаш хилар да из. Дика, пIена мел дар, дика оамал хIара сага, къаьстта наха кулгалде эттачун хила еза — иштта я спектакла керттера уйла.

Пьеса керттера турпал ва комсомола горкома хьалхара секретарь Колобов Андрей. Кагирхой бокхъонца вола комсомольски вожак, ше деш дар нийса а бакъахьа а хилар хьахьоех цо ший гIулакхашца. Сагах доаллаш дола дикадар бIаргагуш ва Андрей, хов цунна дикадар, хозадар гучадаккха. Спектакль чакхйоалаш цо оал: «Са низ кховчаре хIара хьа мел доагIа ди; «Нах, лораде кIай оалхазар» яхача тIахьехамца дIадоладайтаргдар аз».

Ше оттаю а къоастаю а проблема лоархIаме хиларца зрителашта езаеннай спектакль.

Из пьеса лаьрххIа дIайовзийтар города комсомольски актива, цунга хьежай комсомольски организацеш. Иштта укх деношка а цу спектаклах лаьца зрительски конференци хилар. Цига дакъа лоацаш хилар университетеи мехкдаьтта институтеи студенташ. Къамаьл даьча студенташа Ивановa Людмилас, Петрушин Александра, иштта кхычар а дийцар спектакло оттаеча керттерча проблемаех. Тхоаш долчул а дикагIа хила, нахаца дола дикадар гучадаккха, бакъдар, котдаккха уйла чуйоссайир тхона цо, йоах цар, вахаре хула халонаш ла а аттонаш кхетае а ховргдолаш саг хьалкхеве новкъостал ду спектакло, белгалдаьккхар студенташа.

Б. АБАДИЕВ.

ФЕ ХИЛА

Транспорта болх чIоагIа чоалхане берз гуйрийна-Iан ала малахь. Эгтара йоккхагIча халонех я цIаьхха хаоттам хуьлалуш хилар. Цо наькъий хьал толхаду, водителагара из чIоагIа фе а дисциплина йолаш а хилар дIадех.

Халахете а дуккхача водителашта дицлу иштта хила везилга. Къаьстта из ала доагIа Нохч - ГIалгIай транспортни управлене 1737 автоколонна водителех. Укхаза тIеххьарча итт дийнахьа 8 авари яьй. Лувжаш болча наькъагIа воагIаш хьалха вала венна авари йир водитела В. Даниельянца. Цу дийннахье а «Жигули» яхача автомобила машина тIатехар Ш. Газияна.

Авари а яь из хиннача моттигера къайлавала велар цу автоколонна шофер С. Албогачиев, иштта къайлавала велар авари яьчул тIехьагIа водитель Р. Карасев а.

Массаза санна дукха авареш хул автомобилаш сов сиха лехкарах. Цу бахьанех эгтара дуккхагIа а халагIа а дола хатараш хул. Укх шера автомобилий сухал йоагIачул лакхъяр бахьан долаш 300 авари яьй, 40 саг вийнав, 200 сага човнаш яьй.

* Советски наькха вахара а унахцIенонна а йоакхо еш укх шера вай мехка 1976 шера I январе денз автомототранспортни средствай сухал дохъеш дола керда закон арадаргда. Масала, городеи нах бахача моттигашкеи сахьата 60 километрал сихагIа автомобиль лалла бокъо хургьяц.

Городал арахьарча наькъашка легковой автомобилаштеи маршрутнии туристически автобусаштеи, цул совгIа 3,5 тоннага кхаччалца беза мукх кхухьача транспортан сахьата 90 километрага кхоачаш сиха яха бокъо лургья.

Кхыйолча автобусий, транспортни средствай, 3,5 тонн совгIа мукх тIаболча транспорта, хIаьта шин шерага кхоачаш мара стаж йоацача водителаша югача автомобилай сахьата 70 километр сиха яха йиш я. Массе метте цхьа сухал я самоходни машиний механизмай, автокраний — сахьата 50 километр.

Новкъостий водителаш, дага кхаба: белгалбаьча боарамал сихагIа автомобиль лалларах авареш хул, нах боабу. Наькъа тIа хиннача хIара кхоалагIча хатара бехке ва сов сиха автомобиль лаьлла вола водитель.

Нохч - ГIалгIайчен наькъашка дIадахача кIирагIа 48 авари яьй, ши саг вийнав, 17 сага човнаш яьй.

А. ЧЕБУШЕВ.

МОЛДАВСКИ ССР. Промышленни продукци арахецара нйслагIча пятилетка программа кхоачашъяьй г. Кишинева къахьегамхоша. Съезда хьалхарча къахьегама вахте хьалха латтачарна юкъе я «Сигнал» яхача кишиневски завода коллектив. 1975 шера август бетта рапорт делар цо промышленни продукци арахецара пхе шера план кхоачашъярах. Цу предприятена карагIдаьннача башха-дикача толамашта юкъе доккха дакъа да заводской партийни организаце, цо лоархIаме болх чакхбаьккхаб производствана интенсификаци яра, продукце дикал лакхъяра, производства резерваш гучаяхараи царех сихагIа пайда эцараи.

Хьалхарчарца пхе шера заданеш кхоачашъяьй коммунист Т. Н. Носуля керте латтача сборочни цеха бригада членаша.

Производстве хьалха латтарий опыт дIайовзийтара, социалистически яхь денал айлара дешай даим йоакхо ю заводской партийни организаце.

СУРТА ТIА: КПСС XXV съезда сийна яьржа социалистически яхь мишта дел яхача дешах аргIанара радиопередача кийчъеш ба радиогазета редколлеге членаш Гарнага Валентинаи Лазарев Николайи.

Б. КАПИНИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

НОАХАЛИЙ ВIАШАГIКХЕТАР

Геттара дукха нах вIашагIкхийттабар Нохч - ГIалгIай республикански медицински училища 45 шу дузача дийнахьа. Укхаза бар сийлахь-боккхача Дай-мехка тIема а къахьегама а ветеранаш, лораш, студенташ, хьаьший. Бокккхача сакъердамца хьежар хьаьший училище дегIаярах, цун таханарча гIозача вахарах дувцаш йолча диаграммашка, цу денна лаьрхIа кийчдаьча фотостендашка, пенгаеташка. ХIаьта цецваллал дукха дика хувцамаш хиннад училище.

1930 шера училище дешаш веррига а 120 саг мара вацар, хIаьта тахан — 2 эзар. Училища сийрдача дешара кабинеташка латт керда медицински оборудовани, дешархошта лаьрхIа хьалъяьй диазза вIаштIаръяь общежити. Ше хьайийллача денз училища арахийцав 10 эзар юкъера медицински болхло. Цун выпускникаш болх беш ба вай мехка дуккхача моттигашка. Юбилей йолча дийнахьа училище Москвера, Магаданера, Геленджикера, Ашхабадера, Киевера моршал дайташ каьхаташ даьхкадар училище.

Дукха дIайха дешаш аьлар училища выпускникех, лорий говзалах РСФСР заслуженни лоро, училища директоро З. А. Исаевас, лораша П. П. Чуриновас, Д. Л. Штейнберга, студенткас Несерхоева Тумишас, кхычар.

Из училище чакхъяьккхача, цхьабарех медицина боккхача наькъа тIа баьнна доктораш, Iилмай кандидаташ хиннаб. Уж ба Нохч - ГIалгIай паччахьалкхен университета професcор Ш. А. Алиев, Кубански института профессор Н. Е. Ковалев, заслуженни лоаш С. Г. Вартанова, унахцIено лораяра отличник В. С. Медведева, кхыбараш.

Вай республике лоархIаш а сий деш а ба цу училище дийша баьнна Наурски больница отделене заведующи Н. А. Старшинина, Гудермесски больница эпидемиолога гIонча И. С. Колтикова, Грозне № 7 йолча поликлиника керттера лор А. И. Махмудхаджиев, кхы дуккха бараш.

В. ЕЛФИМОВ,
тха штате воаца корр.

Редактор
Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

23 декабрь

I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — БТ. «Iуйранара гимнастика». 9.30 — Горький. Горьке цIерах долча СССР Московски художественни академически театра «МоастагIий» яха фильм-спектакль. 14.00 — БТ. Документальни фильмай программа. 15.00 — «Самед Вургун». 15.45 — «Продукце дикал лакхъяр юкъара йоакхо я». 16.15 — БТ. «Иллеш доах Ботовас а Пенясовн а». 16.45 — XV-ча областной партийни конференце делегаташта йола программа. 1. Концерт. 2. Телевидене Грозненски студе «ШайтIан тIий» яха спектакль. 18.15 — БТ. Телевизорашка хьожарий хаттараштa жоп лу СССР Iилмай Академе членакорреспондента Афанасьева. 18.45 — БТ. «Бера ханара тIеххьара ахка» яха телевизионни дуккха серийни художественни фильм. 1-гIа, 2-гIа сереш. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — БТ. Мехкарий. Передача йистеьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

16.45 — «Саг а, закон а». 17.15 — БТ. «Кагирхой адресаш» 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «Пищемаш» заводера трансляци (нохчий меттала). 18.45 — «Нохч - ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 19.05 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (гIалгIай меттала). 19.20 — Киножурнал. 19.30 — Цхьаи дезала юкъе (гIалгIай меттала). 19.50 — «Хьалхара лоа» яха киноэтюд. 19.55 — Парте планаш халкъа планаш я. Нохч - ГIалгIай АССР юрта боахама министра заместителя Абрадина выступлени.

24 декабрь

I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — БТ. «Iуйранара гимнастика». 9.30 — БТ. Массанена тIехьа цаI, цхьаннена тIехьа массавар». 10.15 — БТ. «Бера ханара тIеххьара ахка» яха художественни фильм. 1-гIа сери. 11.20 — «Поэзия». Татьяничева. 14.00 — БТ. Документальни фильмай программа. 15.00 — БТ. «Даймехка гIолла». РСФСР. 15.30 — БТ. «Тимаче доттагIа» яха берашта дола художественни фильм. 16.45 — «Тахан — Iалма». 17.15 — БТ. Зурманчащ, шоаш дола моттиг хьайовзийта. «24 сахьат». Информационни выпуск. 17.30 — Хьайбаш деладерий телевизионни школа. «Аммачия хица ча кийдар». 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «Спортлото» тираж. 18.25 — Концерт. 18.50 — «Шоаш денна дош кхоачашдаьд». Республика предприятеш болхлоша къамаьлаш ду. 19.20 — Документальни фильм. 19.35 — XV-ча областной партийни конференце делегатах Абрамовах йола телевизионни очерк. 19.55 — БТ. «Бера ханара тIеххьара ахка» яха телевизионни дуккха серийни художественни фильм. 3-гIа сери. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Литературни деш араш. Некрасов. «Эрсий кхалнах». 22.05 — БТ. «Балета хьакъехьа». Передача шIахьу РСФСР заслуженни артиста Львов-Анохина. Йистеьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — «Юртара вахар». «Орджоникидзевский» яхача совхоза коллектив йолча (нохчий меттала). 18.25 — Фильм. 18.30 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 18.50 — БТ. «Барт-йиш хилара деза ди» яха документальни фильм. 19.55 — «Церашта хьехкача порошоках а щетках а» йола лора беседа. 20.05 — Шоана, бераш.

20.15 — «Ремонт ль кийчъя техника» яха рейд (нохчий меттала).

РАДИО

23 декабрь

6.30 — «Юртара Iуйре». КПСС XXV-ча съезда дихa хьакъ долчa тайпара накъагIорга. Советски района юрта къахьегамхой истола гонахьа (эрсий меттала) 7.20 — Республикански газетий обзор. 8.25 — Хоамаш. 8.35 — Советски района юртабоахама къахьегамхошта дола концерт (нохчий меттала). 9.00 — «1976-чей 1980-чей шерашкара СССР халкъа боахам дегIабоалабара керттера лостам» яха КПСС XXV-ча съезда КПСС Центральни Комитето оттаь проект дега тIара къобал ю республика къахьегамхоша (эрсий меттала). 9.15 — Тха почта (гIалгIай меттала). 9.30 — «ХIанзарча ханара къона саг» яха радиовыпуск (гIалгIай меттала). 16.00 — ШариIат а цуп реакционни хьесам а. Исторически Iилмай кандидата Исаева беседа (гIалгIай меттала). 16.15 — «Дикача гIуллакхашта хьалхалаттараш» яха репортаж (нохчий меттала). 16.3 — Областной партийни конференце делегаташта дола концерт (эрсий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

24 декабрь

7.20 — Республикански газетий обзор 8.25 — Хоамаш 8.35 — Парте планаша дог урауттаду (гIалгIай меттала). 8.50 — ГIорьяннача доаркана Барахоева Лемкайна дола музыкальни радиооткрытка (гIалгIай меттала). 9.10 — 1971-чей 1975-чей шерашка СССР халкъа боахам дегIабара керттера итогаш (эрсий меттала). 9.25 — Интернациональни доттагIаи радиоклуб (гIалгIай меттала). 9.45 — Коммунизм хьалъяра керда лоархIамера ха (гIалгIай меттала) 16.00 — «Беррига наьха а хIара сага а декхар да социалистически доалахе лежийлараштa къовсам лоттабар». Ленински района халкъа судьхочун Исмаилова выступлени (нохчий меттала). 16.20 — «Саг, автомобиль, никъ» (нохчий меттала). 16.30 — «ДарегIа а, дика а, сиха а гIишлош хьалъяр» яха корреспонденци (гIалгIай меттала). 16.45 — Наурски района баьцадараш кхедераш болча (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллеи Грозненеи кхаьла а йолаш йоачаи йоацаш, къилбаседа-малхбузехьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш ха хилен фегара температура 1 градус йIовхалгара 4 градус шелалга кхоачаш, Грозне 2 градус шелал йолаш хилен тарлу. Кхоана кхаьла а йолаш, наг - нагахьа лой а делхаш малхбузехьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш ха хилен фегара температура бийсанна 5—10, дийнахьа 5 градусага кхоачаш шелал хилен тарлу.

Метеостанци.

Кердача шера хетаяь елкаш оттаеш дагакхаба еза цIи ялара кхерамзлен бокъонаш

1. Массаза оттача бесса елка оттае йиш я шоллагIча этажал лакхагIа доацача цIагIа.

2. Керда шу дездара елка оттаеча хана теркалде укх тайпара хиланза даргдоаца хIамаш:

а) духхьала аравуга е лестнични подъездашка гIолла аравуга шиннел кIезигагIа доацаш эвакуационни моттигаш хилийта еза, цу моттигашкара новкъа хургйола хIамаш дIаяьха;

б) подставка тIа е гIум чуйолча бешка чу зала юккъе оттае еза елка;

в) пенехи тховнахи гаьнаш дIахьекхалургйоацаш царна юкъе 1 метр юкъ юсаргйолаш хила беза елка бустам, из дIахьекхалуш йита йиш я нагахь санна пенаши тхови ца йоагача материалах баьбале;

г) елка дIаоттаергйолча цIагIа чувоалачеи цIагIа чухьи 3 огнетушители тхана юврагIи хила беза;

д) елка кIаларча гаьнашта 0,5 метр юстара а йолаш гобаьккха барьер оттае еза;

е) цIагIа электрически сердал еце елкана хьалхашкара мероприятеш дийнахьа чакхъяха еза;

3. Елка кийчъеча хана **мегаш дац:**

а) целлулоидни е кхыйола атта лоталуш йола игрушкаши из хозъеш йола кхыйола хIамаши хьалъохка;

б) елка подставканеи гаьнаштеи гонахьа цIера духьалара веществаш ца теха боамби билла;

в) елкана иллюминаци яра стеариновi кIерамаш хьалъохкеи уж лотадеи;

г) елкана бертолетови тух тIахьарца.

4. Балха опыт йолча электромонтерага мара ма ейта елкана еш йола иллюминаци. Елка сийрдаяькхара йола электролампаш низковольтни — 12 вольтага кхаччалца — мара хила йиш яц.

5. Иллюминаци еш пайда эца йиш яц (полихлореинилови изоляци йолаш ярашкара дIанйккхача) звонкови радио проводах.

6. Елка цIей деэдеча хана **мегаш дац:**

а) помещене моллагIа тайпа фейерверк, бенгальски цIераш, магни лотае, хлопушкех пайда эца;

б) елка чакхйоаккхача хана цIагIара сердал йоае;

в) оттаьча нормал совгIа цIей деэдеча нах гулбе, боамбех; каьхатах е из санна атта лоталучa материалех яь костюмаш тIаювха нах тIабита;

7. Елка цIей дIадоладале лампаш йоагий, цIи йоаеча хIамашца помещени Iалашъяь йий, де деза кхыдола цIера кхерамзлен. гIулакхаш чакхдаьхадий хьажа веза. Электротехниках кхеташ вола саг даим елка, бIарглокхаш хила веза цIей деэдеча деношка, из лота ца ялийтара. Иллюминаци кхоачамбоацараш долаш хуле (провод бIоахлой, лампочкаш йовш-леталуш хуле, сийгаш ухе) дIаяккха еза.

Телефон чуйола цIа дийлла хила деза, телефонни аппарата юхе уллаш хила деза гаргагIарча пожарни даькъе телефона номер тIайола указатель.

8. Елка цIей деэдеча хана противопожарни кхерамзленна бехктокхаме болча наха эвакуаце план оттае еза, из Iомае еза елка цIей чакхдоаккхача дакъа лоацаш болча учреждене беррига болхлошца.

9. Елка цIей чакхдоаккхача хана ерригa наIараш хьаелла еза. Царех хIаранена хьалхашка учреждене болх беча нахах дежурни оттаве веза.

Нохч - ГIалгIай АССР МВД УПО.
Республикански ший лоIамера пожарни общество.

НАШ АДРЕС: 364051 г Грозный Ленина. 9 (3-гIа этаж) Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культуран отделий — 3-61-46: промышленноста отдела — 3-42-30: юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 2-80-71; бухгалтере — 2-54-30. корректорске — 2-89-88.

ТХА АДРЕС: 364051 г Грозный ул. Ленина. 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46 отдела промышленности — 3-42-30 отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем 2-80-71; бухгалтерии — 2-54-30. корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарей, ерен, шоаттеи деношка

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Маяковске, 92. Типография изд-ва «Грозненский рабочий», Маяковского, 92. Заказ № 8106.